

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE GÜÇ: ÇOK BOYUTLU BİR DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Dr. Haluk Özdemir

Kırıkkale Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

• • •

Özet

Uluslararası ilişkilerde en açıklayıcı temel kavram olduğuna inanılan gücün anlamı çok net değildir. Oyunun kurallarına, ortama, aktörlere ve sorunsal bağlamlara göre değişken niteliği nedeniyle gücün tüm zaman, mekan ve konular için geçerli evrensel bir tanımı yapılamamıştır. Bu sorunun nedenlerini ortaya koymak amacıyla makale öncelikle kavramın tanımına ilişkin güçlükler ve ele alındığı üç farklı boyutu tartışmaktadır. Bu bağlamda başka disiplinlerde yapılan çalışmalardan yola çıkarak uluslararası ilişkilerde güç kavramının farklı teoriler tarafından nasıl ele alındığı irdelenmektedir. Uluslararası örgütlerin yaygınlaşması, küresel medyanın gelişimi ve yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla birlikte uluslararası ilişkilerde gücün niteliği de değişmeye başlamıştır. Bu çerçevede “kaba güç/yumuşak güç” tartışmalarının hangi bağlama oturduğu ele alınmakta ve sonuç olarak gücün farklı bağlam, uygulama ve sonuçlarını birlikte değerlendiren çok boyutlu bir güç yaklaşımı önerilmektedir. İndirgemeci yaklaşımlar, kavramın tam olarak anlaşılmasından kaynaklanan yüzeysel ve basit açıklamalar nedeniyle analitik sığlığa neden olmaktadır. Uluslararası ilişkiler hakkında sağlıklı değerlendirmeler için güç kavramının kompleks yapısı iyi anlaşılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Güç, yumuşak güç, uluslararası politika, uluslararası ilişkiler teorileri, realizm.

Power in International Relations: A Multi-Dimensional Assessment

Abstract

The meaning of power, the root concept of all causal explanations, is not clear. The main reason for this is the variable nature of power, depending on the rules of the game, environment, and the context of issues and the actors involved. As a result, there is no universally valid definition of power, independent of time, space, and subject. This article discusses the difficulties of definition within the context of the three dimensions of power. Later, it also delves into a discussion about how the power debate took place in the theories of international relations. Increasing numbers of international organizations, the development of the global media, and the emergence of new actors have transformed the nature of power in international relations. This article also questions what soft and hard power debate means within this context, and as a result, it suggests a multi-dimensional power approach, which simultaneously takes different policy contexts, implications, and outcomes of power into consideration. Reductionist and one-dimensional approaches cause analytical shallowness because of superficial and simple explanations based on inadequate understanding of the concept. For a full grasp of international relations and meaningful interpretations of current events, we need to understand the complex nature of power.

Keywords: Power, soft power, international politics, international relations theory, realism.

Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme

Uluslararası politika analizlerinde ve uluslararası ilişkiler teorilerinde sıkça başvurulan en temel açıklayıcı kavram güçtür. Geniş bir yelpazeye yayılan teorik yaklaşımlar, açıklamalarında bu kavrama merkezi bir önem atfetmektedir. Genellikle yüzeysel bir şekilde realist yaklaşımla özdeşleştirilen güç kavramı aslında idealist yaklaşımlarda da önemli bir yer tutar. İdealist yaklaşım da uluslararası ilişkilerde gücün önemini kabul ederken, güç mücadelelerinin savaş-dışı ve özellikle ekonomik yöntemlerle yürütülebileceğini savunur. Marksizm ve feminizm gibi eleştirel teorilerin analizlerinin odak noktasında da yine güç ve güç ilişkileri vardır. Eğer güç merkezli bir uluslararası ilişkiler yaklaşımı ile yalnızca realizm özdeşleştirilmiş olsaydı herkes realist olurdu. Realizme özgü olan asıl varsayım, gücün yalnızca kaba somut uygulamalar (“*brute material forces*”) yoluyla sonuç doğurabileceğidir (WENDT, 2006: 97). Diğer yaklaşımlar da analizlerinde güce merkezi bir yer vermekte, ancak tanımlarında kaba kuvvet yerine fikirlere ve kültürel ya da kurumsal bağlamlara yaptıkları vurgu nedeniyle realizmden farklılaşmaktadır.

Uluslararası ilişkiler anarşik bir ortamda, yani hukuk kuralları koyarak bunları yaptırımlarla destekleyebilecek merkezi bir hükümet veya otoritenin olmadığı bir ortamda yürütülür. Bu durum her devleti kendi başının çaresine bakmaya zorlamakta ve güvenlik konularında her devlet kendi önlemlerini almaktadır. Böylesi bir ortamda güvenliği sağlamanın en garanti yolu güçlü olmaktır. Ancak sıklıkla vurgulanan “güçlü olmak” ya da “güce sahip olma gerekliliği” ne anlama gelmektedir? Daha da önemlisi, sahip olunması gereken güç nasıl bir şeydir? Dış politika analizlerinde ve sistemin genel yapısına ilişkin değerlendirmelerde hemen bütün yaklaşımların başvurduğu bir kavram olmasına karşın gücün içeriği ve nasıl ölçülebileceği konusunda net bir uzlaşma yoktur.

Nye'a (1990: 177) göre güç hava durumu gibidir; yani herkesin hakkında konuştuğu ancak çok az insanın işleyiş mantığını anladığı bir kavramdır. Uluslararası ilişkiler açısından son derece önemli bir kavram olmasına rağmen güç konusunda yapılan çalışmalar bu kavramın anlamını net olarak ortaya koymayı başaramamıştır. Bu başarısızlığın temelinde çok karmaşık bir kavramı teorik basitlikte ifade etmeye ilişkin bir ikilem yatmaktadır. Kavram basitleştirildikçe anlamını kaybetmekte, gerçeğe yaklaşan açıklamalar ise analize imkan vermeyen bir karmaşıklıkta olmaktadır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerin en temel analitik birimi olan güç, genellikle en basit şekliyle tanımlanmakta, bu da yapılan tanımları eksik bırakmaktadır. Diğer sosyal bilimlerle karşılaştırıldığında uluslararası ilişkiler teorisyenleri, sıklıkla başvurdukları bu kavram üzerinde yeterince çalışma yapmamışlardır. Bu yüzden de bu çalışmada güç kavramını anlamaya çalışırken uluslararası ilişkiler alanı dışında, sosyoloji, siyaset bilimi ve psikoloji gibi alanlarda yapılmış çalışmalara da başvurulacaktır.

Bu çalışmanın amacı, daha iyi, anlaşılabilir ve kapsamlı bir güç tanımlaması yapmak değil, bu konudaki çeşitli tartışmaları ortaya koyarak hem güç kavramının neden tanımlanması zor bir kavram olduğunu ortaya koymak hem de zaman içerisinde nasıl evrildiğini göstermektir. Bu çalışmanın önemli bir diğer amacı, gücün tam olarak anlaşılmasının ortaya çıkarabileceği sakıncaları da göstermektir. Bu makalenin temel varsayımına göre, uluslararası ilişkilerde gücün farklı boyutlarda çeşitli uygulamaları vardır ve bunlar zamana göre de değişmektedir. Bu değişkenliği gözardı eden açıklamalar kavramın derinliğine nüfuz edemeyerek yüzeysel kalmaktadır. Güç kavramının doğasının tam olarak anlaşılabilmesi, yüzeysel analizlere dayanan ve zaman zaman metafizik unsurlar içeren komplo teorilerine temel oluşturmaktadır. Bu da uluslararası politikanın olduğundan farklı algılanmasına ve yorumlanmasına yol açarak özellikle akademik yaşamda uluslararası ilişkiler eğitimi zorlaştırmaktadır. Öğrenciler yüzeysel ancak daha çarpıcı öyküler sunan komplo teorilerini daha çekici bulmakta, uluslararası politikanın karmaşıklığını anlamaya çalışmakta isteksiz davranmaktadır. Oysa karmaşık politik, sosyal ve kültürel ilişkileri ve bunlardan kaynaklanan sorunları anlamak için sabırlı ve özel bir araştırma çabası gerekir. Gücün doğasının anlaşılması, bu yönde atılabilecek yalnızca küçük ancak son derece önemli bir adımdır.

Makalenin ilk bölümünde güç kavramı hakkındaki genel tartışmalar sunulurken özellikle uluslararası politika açısından gücün anlamı irdelenmeye çalışılacak ve tanıma ilişkin zorluklar ortaya konacaktır. Daha sonra gücün değişken nitelikteki içeriği, uygulamalarına ilişkin yöntemler ve bunların doğurduğu sonuçların nasıl evrildiği tartışılacaktır. Son kısımda da, gücün karmaşık ve kompleks yapısını anlayabilmek için çok boyutlu olarak ve farklı

boyutları arasındaki ilişkilerin dikkate alınması gerekliliği tartışılacaktır. Çünkü kavramın tam olarak anlaşılmasından kaynaklanan yüzeysel ve basit açıklamalar analitik sığığa neden olmaktadır.

Kavramsal Tartışmalar ve Tanıma İlişkin Güçlükler

Hans Morgenthau uluslararası politikanın temel amacını güç arayışı ve güç mücadelesi ile özdeşleştirip ulusal çıkarı da güç kavramı ile tanımladıktan sonra realist yaklaşımın açıklamalarının merkezine bu kavramı yerleştirmiştir. Ancak bu kadar belirleyici olduğu varsayılan bu kavramın tam olarak ne olduğunu ortaya koyamamıştır. Holsti (1964: 179), Morgenthau'nun bu kavramı hem bir ilişki türü, hem uluslararası politikadaki en temel *amaç* ve hem de istenenlerin yaptırılabilmesi için amaca yönelik bir *araç* gibi farklı ve belirsiz şekillerde kullanmasını eleştirmiştir. Holsti'ye göre güç bir ülkenin, elindeki olanak ve yetenekleri ödül, ceza, ikna ve zorlama gibi çeşitli stratejiler yoluyla kullanarak karşı tarafın davranışlarını kendi çıkarları doğrultusunda etkileme ve yönlendirme kapasitesidir. Ashley'e (1984: 272) göre realist gelenekte bu kavram, hem diğer aktörleri etkileme yeteneğine sahip olma (güce sahip olma – “*to have power*”) hem de bu yetenekleri elinde bulunduran aktör (güç olma – “*to be power*”) anlamlarında kullanılmıştır.

Gücü, unsurlarını ortaya koyarak tanımlamaya çalışanlar olduğu gibi (Morgenthau, 1985: 127-164) izlenen politikaların sonuçlarına bakarak bu kavramın içeriğini doldurmaya çalışanlar da olmuştur (Dahl, 1957; Ward/ House, 1988; Nye, 1990a: 155). Buna göre, coğrafya, doğal kaynaklar, endüstriyel kapasite, nüfus, ulusal karakter, diplomasinin ve hükümetin kalitesi gibi sahip olunan niteliklere bakarak güç yorumları yapılabileceği gibi, sonuçlardan yola çıkarak hangi aktörün hangisinin davranışlarını yönlendirebildiği, yani gücün nasıl kullanıldığı da açıklanabilir. Fakat sonuçlara bakarak gücü açıklamanın teorik anlamda analitik bir katkı yapmadığı açıktır. Çünkü sonuçlara bakarak yapılacak analizler, tahmin olanağı veren açıklamalar sunmaktan ziyade olaylar hakkında geriye dönük mantıklı öyküler üretmeye yöneliktir. Bu şekilde anlaşılan güç kavramı analitik olarak kullanışlı bir kavram değildir.

Öte yandan gücün unsurları ya da sahip olunan kaynaklardan yola çıkarak yapılan açıklamalar da yetersiz kalmaktadır. Çünkü sahip olunan ya da kontrol edilen unsurlar her zaman güçle özdeşleştirilen siyasal sonuçları doğurmayabilir. O zaman da bu unsurlar birer potansiyel olarak kalır. Ayrıca kontrol edilen kaynaklar kadar başkalarının sahip oldukları da gücün tanımı açısından önemlidir. Yani güç aslında göreceli bir kavramdır ve ancak başka

ülkelerin sahip olduğu kapasitelerle karşılaştırıldığında anlamlı bir kavram haline gelebilir. Bu karşılaştırma, az sayıda aktörün bulunduğu bir ortamda belki kolayca yapılabilir, ama çok sayıda devletin karmaşık ilişkileri içerisinde bu karşılaştırmayı yapmak sanıldığından daha zordur.

Politik amaçlara yönelik olarak kullanılmayan kaynak veya unsurların güç olarak nitelenip nitelenemeyeceği konusu tanıma ilişkin temel sorunlardandır. Kullanılmayan ancak sahip olunan unsurlar ancak potansiyel bir gücü tanımlayabilir. Oysa güç, amaca yönelik kullanımla ilişkilendirilebilir. Güçten söz edebilmek için onu oluşturan unsurların istenen sonuçları doğurabilecek şekilde kontrolü ve kullanılması gerekir. Eğer kullanılmıyorsa ya da istenen sonuç ortaya çıkmıyorsa unsurların bir araya gelmesi güç yaratmaz. Gücün unsurlarının, belirli bir irade doğrultusunda kullanılması ve sonuç elde edilmesi gerekir. Gücün unsurlarını bir araya getirerek politika aracı olarak kullanabilme yeteneğini Nye (1990: 178), güç dönüştürme ("*power conversion*") yeteneği olarak nitelemektedir. Gücün unsurlarını güce dönüştürme sürecinde önemli olan kurumsal yapılar, pazarlık yeteneği ve tercihler tarafından şekillendirilen siyasal süreçlerdir (Keohane/NYE, 2001: 46). Yani belirli unsurlar belli bir politikanın parçası olarak kullanılmadıkları sürece gücü ortaya çıkaramaz, potansiyel olarak kalır. Gücü bu şekilde ele alanlar, aslında onun davranışsal bir kavram olduğunu, yani diğer aktörlerin davranışlarını etkilemeye yönelik olarak kullanılan unsurların toplamı olduğunu savunurlar. Ancak sorun bu kadar basit değildir.

Güç kavramının tanımlanmasına ilişkin iki temel zorluktan söz edilebilir. Birincisi, güç kavramının geniş kapsamı ve belirsiz niteliğinin, tanımlamalarda çok sayıda unsurun dikkate alınmasını zorunlu kılması ile ilgilidir. Yukarıda genel olarak ifade edilen unsurlar kendi içlerinde ayrıntılandırıldığında bir ülkenin sahip olduğu nitelik ve niceliğe ilişkin hemen hemen herşey gücün tanımına girmektedir. Üstelik eğitimin ve diplomasinin kalitesi gibi bazı unsurların güce nasıl dönüştüğünün somut bir şekilde açıklanması da kolay değildir. Bu da gücü daha belirsiz ve tanımlanması zor hale getirmektedir. Tüm bunlara ek olarak gücün unsurlarının elde bulundurulmasının güçlü olmak anlamına gelmeyeceğini ileri sürenler de vardır. Buna göre bu unsurlara ek olarak bir de siyasi irade olarak ifade edilebilecek eldeki gücün kullanılma niyeti olmalıdır. Kullanılma niyeti olmayan güç uluslararası politika analizlerinde bir anlam ifade etmez. Örneğin Amerikan gücünün uluslararası politikada anlam ifade etmesi için sahip olduğu gücün gerektirdiği rolleri üstlenme niyetinin İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkması gerekmiştir.

Tanıma ilişkin ikinci zorluk, gücün zaman ve sistemik ilişkilerin yapısına göre değişken nitelik ve içeriğinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, uluslararası

hukuk kurallarının ve iletişim teknolojilerinin bugünkü kadar gelişmediği dönemlerde askeri unsurlar gücün ana içeriğini oluştururken, bugün diplomasinin kalitesine ek olarak bilgi kaynakları ve iletişim süreçleri üzerindeki kontrol, gücün temel niteliğini oluşturmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte ekonomik ilişkilerin ön plana çıkması askeri güç ve resmi ilişkilerin ağırlığını kaybetmesine, onların yerine ekonomik unsurlar ve devlet-dışı aktörlerin ön plana çıkmasına neden olmaktadır (Nye, 1990a: 156-157; Barber, 1996: 23-34). Ekonomik unsurların ön plana çıkmasıyla birlikte, örneğin hiçbir ülkeye bağlılık hissetmeyen çok-uluslu şirketlerin gücünün de tanımlamalara dahil edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla zaman içerisinde uluslararası ilişkiler gibi güç kavramı da evrim geçirmekte, onu tanımlayan unsurlar değişmektedir.

Aslında güçten söz edildiğinde ilk akla gelen, onun şiddet veya zor yoluyla açığa çıkmasıdır. Bu anlamda güçlü olmak, gerektiğinde şiddete başvurabilmeyi ifade eder. Amerika'nın Soğuk Savaş sonrası süper güç konumunu koruyabilmesi, deniz-aşırı operasyonlar yapabilme kapasitesine sahip olan ordusu ile mümkün olabilmektedir. Hiç şüphesiz askeri güç, ekonomik güçle desteklenmedikçe ya da ekonomik çıkarlar askeri güçle korunamadıkça ne askeri ne de ekonomik güç tek başına bir anlam ifade eder.

Gücün yalnızca şiddete ya da zorlamaya dayalı bir kavram olmadığını vurgulamak amacıyla Hans Morgenthau (1985: 32-36) askeri güçle siyasal güç arasında bir ayrım yaparak siyasal gücü, insanın diğer insanların düşünce ve davranışları üzerindeki kontrolü olarak tanımlamakta ve onun psikolojik bir ilişki türü olduğunu belirtmektedir. Sahip olunan psikolojik etki nedeniyle taraflardan biri diğerine istediklerini yaptırabilmektedir. Gücü yansıtan psikolojik ilişkide taraflardan birinin diğerinin isteklerini yerine getirmesini sağlayan üç unsur olabilir: fayda beklentisi, dezavantaj (zarar) korkusu ve kişi veya kuruma duyulan saygı veya sevgi. Bu psikolojik etki eğer yaratılabiliş ve bu tür bir ilişki kurulabilmişse burada bir güç ilişkisinden söz edilebilir. Bu ilişkide istenen sonuçlar, emirler, tehditler, karizma veya bunların bir bileşeni kullanılarak elde edilebilir. Şiddete başvurulması ise bu psikolojik ilişkiye son verir ve istenenler zor yoluyla yaptırılmaya çalışılır. Ancak gücün etkin kullanımı, fiilen şiddete gerek kalmadan fakat şiddet uygulama olasılığını da içeren bir psikolojik etki yoluyla mümkündür.

Güç kavramı, ilk bakışta algılandığı gibi sadece zorlama içeren bir politika yöntemi ile ilişkilendirilmemelidir. Diğer aktörlerin davranışlarının istenen şekilde yönlendirilebilmesi için Baldwin'e (1989: 59-70) göre pozitif ve negatif yaptırımlar yani ödül ve ceza yöntemleri uygulanabilir. Pozitif ve negatif yaptırımlar arasında ironik bir ilişki de vardır. Çünkü pozitif yaptırımları niteleyen büyük ödüller zaman zaman kayıplarla özdeşleştirilebilir. Büyük ödüllerin elde edilememesi riski, aktörler üzerinde kayıpların yarattığı

psikolojik etkiyi yaratabilir. Bu nedenle ancak belirli amaç, hedef ve beklentiler bağlamında güçten söz edilebilir (Baldwin, 1989: 132-135; Waltz, 1967: 216).

Gücün tanımlanmasında, uzlaşmazlık konusu sorunun kapsamı, bağlamı ve her aktörün soruna attığı önem ve ağırlık önemli bir yer tutar. Bir amaca ulaşma kapasitesi ya da ona ulaşırken elde edilecek kazanım veya uğranabilecek kayıplar gücün tanımında önemli yer tutar. Bu da katlanılabilecek ve katlanılması göze alınan her tür maliyetle ilgilidir. Çünkü her aktör her konuya benzer ya da eşit önem vermemekte ve aynı oranda kaynak ayırmamaktadır. Gücün bu şekilde çok yönlü olarak ele alınması, başlangıçta oldukça basit gibi görünen güç dengesi gibi analitik kavramların aslında ne kadar sofistike olduğunu da göstermektedir. Bu nedenle gücün unsurlarının somut, net ve evrensel olarak tanımlanması mümkün değildir. Çok yönlü olarak ele alınan güç, bir aktöre ait yetenekler ve kapasiteler değil, iki veya daha fazla aktör arasında bağlama göre değişen gerçek veya algılamaya dayalı bir ilişki türü olarak tanımlanabilir. Yani gücü, ele alınan sorun ve aktörler bağlamında değerlendirmek gerekir.

Güç Kavramının Üç Boyutu

Güç kavramı üzerindeki çalışmalar Steven Lukes (1974) tarafından üç boyutta sınıflandırılmıştır. Birinci boyut, gücün gözlemlenebilir yönü üzerinde yoğunlaşıp birbiriyle bağlantılı davranışların neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyar. Bu yaklaşım, gücü aktör davranışları arasındaki ilişkiler yoluyla açıkladığı için davranışsal ya da ilişkiyel yaklaşım olarak da nitelendirilmektedir. Robert Dahl'ın (1957: 202-203) hemen her çalışmada başvurulan ünlü tanımına göre, bir aktörün (A) aksi takdirde yapmayacağı şeyleri başka bir aktöre (B) yaptırabilme kapasitesine güç denir. Buna göre B'nin davranışının nedeninin A olduğunu göstererek aslında A'nın B üzerinde güç kullandığını söylemiş oluruz. Bir aktörün davranışının nedeni olarak başka bir aktörü göstererek gücü tanımlamaya çalışan bu yaklaşıma göre güç, belirli bir aktörün sahip olduğu kaynaklar veya yeteneklerle ilişkili bir kavramdır.

Bazı yazarlara göre gücün tanımı konusunda çıkar kavramı iyi bir başlangıç noktası olabilir. Lukes'a (1974: 32-33) göre, bir aktörün diğerinin davranışlarını etkilemesi güçten söz edebilmek için yeterli değildir. Bir güç ilişkisinden söz edebilmek için taraflardan birinin (gücü kullanan tarafın), diğerinin davranışlarını kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde yönlendirmesi gerekir. Yani A ülkesi, B'nin yönlendirmesiyle kendi çıkarlarına aykırı hareket ediyorsa, B'nin A üzerinde güç kullandığında söz edilebilir. Lukes'a göre başka bir aktörün davranış değişikliğine neden olurken kullanılacak ikna yöntemleri güç olarak nitelenemez. Çünkü iknada davranışı değişen aktör belki

de kendi çıkarına olan bir durumu görmüş ve davranışını değiştirmiş olabilir. Danışmanları bir yöneticiyi belirli bir karar almaya ikna edebilirler ama bu, yöneticinin davranışını yönlendirmiş olmalarına rağmen onların yönetici üzerinde güç kullandıkları anlamına gelmez. Bu yaklaşımda taraflar arasında uzlaşmaya dayalı politikalar güç tanımı içerisinde yer almamaktadır.

Dolayısıyla burada çıkar karşıtlığına dayalı bir çatışma, gücün ön koşulu olarak ele alınmakta ve çıkar kavramı güç tanımının içine sokulmaktadır. Burada gücün ölçütü tercihler değil, çıkarlardır. Bu yaklaşımdaki temel sorun, gücün zararlı eşanlı olarak kullanılmış olmasıdır. Oysa zarar vermeden de güç kullanımı ve davranışların manipülasyonu söz konusu olabilir. Bir başka eleştiri de, çıkarların objektif olarak tanımlanması konusunda yöneltilebilir. Bir aktörün kendi çıkarlarına ters düşecek bir davranışta bulunduğunu söyleyebilmek için onun çıkarlarını objektif olarak tanımlayabilmemiz gerekir. Objektif çıkar tanımlamasına ilişkin zorluklar nedeniyle taraflardan birinin çıkarlarına ters düşen bir davranış gösterdiğinin saptanması da kolay değildir. Lukes kavramın kolay anlaşılması ve gözlemlenebilmesi amacıyla güç ve çıkar kavramlarını ilişkilendirirken aslında kavramı daha karmaşık hale getirmiştir.

Görüldüğü gibi burada da çıkar kavramı ile ilgili tartışmalar karşımıza çıkmaktadır. Konuyu dağıtmamak amacıyla burada kısaca birinci boyutunda gücün, doğrudan aktörlerin sahip olduğu bir yetenek olduğunu ve kolaylıkla gözlemlenebilen somut uygulamalarla karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda gücü, sonuçlar üzerinde kontrol kapasitesi, ya da sonuçları belirleyebilme yeteneği olarak da tanımlayabiliriz. Birinci boyuttaki güç çalışmaları daha çok karar verme süreçleri, resmi kurumlar ve alınan kararların sonuçları üzerinde durur. Bu nedenle de gücü somutlaştıran en önemli unsur çok önemli kilit konularda karar verme süreçlerine katılımdır.

Güce ilişkin çalışmaların ikinci boyutunda, gücün gözlemlenmesi zor başka yönleri ve uygulamalarını göstermeye yönelik çabalar ön plana çıkmaktadır. Peter Bachrach ve Morton Baratz'ın "*Two Faces of Power*" çalışması, gücün ikinci boyutunu ortaya çıkarmaya yöneliktir. Burada, diğer aktörler üzerinde doğrudan etki, karar alma süreçlerine katılım ve kararları yönlendirme gibi açık yöntemler yerine, kulis çalışmalarıyla ve gözden uzak bir biçimde gündemin belirlenmesi gibi kolaylıkla gözlemlenemeyen yöntemlere vurgu yapılmaktadır. İkinci boyutta, gündemin kontrol edilmesi ve belirlenmesi, tartışılacak sorun ve konuların kısıtlanması, bir tarafın çıkarlarına hizmet eden ya da ona avantaj sağlayacak ayrıcalıklardan yararlanma gibi eylemsiz ya da kolayca gözlemlenemeyen güç uygulamalarından söz edilebilir. Buna göre, gündem konularını belirli aktörler için güvenli olacak konularla sınırlandırarak da güç kullanılabilir. Bu yolla güce sahip olan aktörlerin

tercihleri ve çıkarlarını olumsuz etkileyebilecek konular gündeme bile gelmemektedir (Bachrach/Baratz, 1962: 948).

Bu yöntemler dışında bazı durumlarda karar almama ya da eyleme geçmeme şeklinde uygulamalar da söz konusu olabilir. Buna göre güç, daha önceden yaratılmış bir yapı veya sistem içerisindeki kurumsal uygulamalar şeklinde karşımıza çıkar. Bu durumlarda güç, gözlemlenecek bir çatışma veya tarafların doğrudan doğruya karşı karşıya gelmesi söz konusu olmaksızın kullanılır (Bachrach/Baratz, 1962: 949). Gücü somut kararlarda gözlemlemeye çalışmak yerine, kararların alındığı kurumsal çerçeveye bakmak gerekir. Bu durumlarda, yaratılan sistem içerisinde “hakim değerler, siyasal inançlar, süreçler ve kurumlar sürekli ve tutarlı bir şekilde bazı aktörlere diğerleri karşısında çıkar sağlamaktadır” (Bachrach/Baratz, 1962: 950). Sistem bir kez kurulduktan sonra sistemik gücü elinde bulunduran aktörler gücü göstere göstere kullanmaktansa doğal ve günlük uygulamalar içerisinde gizleyerek aynı etkiyi yaratmaya çalışırlar. Bachrach ve Baratz (1962: 952), bu süreçleri “önyargıların mobilizasyonu” olarak adlandırmıştır. Buna göre güç, belirli bir aktörün doğrudan sahip olduğu bir kavram ya da yetenek değil, kurumsal yapıların izin verdiği ölçüde kullanılacak ve yararlanılacak bir ilişki türüdür. Görünmeyen baskı yöntemleri karşısında aktörler, yaratılan kurumsal yapılara kolaylıkla gözlemlenebilecek bir şekilde uyarlar (Isaac, 1992: 38). Yani gücün kullanımı kolayca gözlemlenemez, ancak onu yaratan kuralların uygulandığı ve ihlal edildiği durumlar açıkça gözlemlenebilir.

Gücü tanımlamaya yönelik çalışmaların üçüncü aşamasında güç kavramı üç boyutlu olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü boyutu tanımlayan en önemli unsur, yalnızca gündemin değil, aktörlerin *tercihlerinin* şekillendirilmesidir. İlk iki boyuttan farklı olarak burada güç yalnızca davranışsal ya da ilişkisel bir kavram olarak ele alınmakla kalmaz, aynı zamanda kurumsal, algısal ve/veya geleneksel süreçlerden etkilenen sistemik ya da yapısal bir kavram olarak da tanımlanır. Lukes’a (1974: 22-23) göre “kararlar, insanların alternatifler arasında bilinçli ve isteyerek yaptıkları tercihleri ifade eder. Sistemik önyargılar ise belirli bireysel tercihlerin, ne hedeflenen sonuçları ne de bilinçli seçimleri yoluyla harekete geçirilir, yeniden yaratılır ve tekrarlanarak güçlendirilir.” Sistemin yapısından kaynaklanan bazı özellikler aktörleri belirli şekillerde davranmaya ve belirli kararları almaya yönlendirir. Bunu yaparken aktörler bu yapıların farkında bile olmaksızın aldıkları kararların tamamen kendi tercihleri olduğunu düşünebilirler. Burada, alınabilecek olası kararların sistemik önyargılar tarafından sınırlandırılması ve daha sonra aktörlerin bu alternatifler arasında seçim yapması söz konusudur. İkinci boyuttan farklı olarak bu boyutta aktörlerin bilinçli politikalarla perde arkasında kendilerine avantaj yaratma politikaları yoktur. Bunun yerine yerleşik düzenin ilişki türleri bazı aktörleri

güç konumuna yerleştirirken diğerlerini otomatik olarak daha dezavantajlı konuma iter. Bu ilişkilerin devam ettirilmesi, var olan güç ilişkilerinin de devamı anlamına gelir.

Jeremy Bentham'ın (1995) çalışmalarından çıkarılan “panoptik güç” kavramı özellikle eleştirel teorisyenler tarafından sıklıkla kullanılan ve gücün üçüncü boyutuyla ilişkilendirilebilecek bir güç açıklamasıdır. Buna göre gücün doğrudan uygulanması veya başkalarının görünen yöntemlerle belirli davranışlara zorlanması söz konusu değildir. Çünkü gücün bu tür uygulamalarının doğasında, ona karşı bir direniş de vardır (Barbalet, 1985: 531-548). Bu direniş nedeniyle de güç genellikle çatışma ile özdeşleştirilir. En etkin güç kullanımı güçten etkilenenler tarafında direnişe neden olmayan yöntemlerle yapılır. Direnişin nispeten ortadan kalktığı durumlar gücün göze çarpmayan yöntemlerle ve belirli bir aktöre iliştilmeden kullanıldığı durumlardır. Bunun yapılabilmesi için de aktörlerin, ilişkilerin yürütüleceği bir kurumsal yapı üzerinde uzlaşması ya da bu yapıyı kabul etmesi gerekir. Bu nedenlerle eleştirel teorisyenler fikirlerin cazibesini bir güç unsuru olarak niteler.

Oluşturulan yapılar ve ortaya atılan fikirler yoluyla ve bu yapıların gereği olarak aktörlerin belirli davranış kalıplarının kendi çıkarlarına olduğunu düşünmesi sağlanır. Böylece güç, görünmez bir şekilde uygulanır. Bu kavramı açıklayabilmek için Bentham “Panopticon” adını verdiği bir hapisane tanımlar. Bu hapisanede gardiyanlar tarafından bütün odalar ve mahkumların her hareketinin gözlemlenebileceği şekilde büyük pencereler vardır. Gardiyanlar mahkumların her hareketini gözlemleyebilirken, mahkumlar o anda gözlemlenip gözlemlenmediklerinden emin olamadıkları gibi aralarındaki duvarlar nedeniyle birbirleriyle iletişim de kuramazlar. Bu yapı oluşturulduktan sonra mahkumların kurallara uyup uymadıklarının gözlemlenmesi belirli bir aşamadan sonra gereksiz hale gelir. Çünkü mahkumlar gözlemlenmedikleri halde kural ihlali durumunda karşılaşabilecekleri sonuçları riske etmemek için istenen şekillerde davranmaya başlarlar. Görünüşte bir zorlama ya da baskı yoktur. Mahkumlar kurulan düzenin gereği olarak kendilerinden istenen davranışları kendi iradeleri ile göstermektedir.

Ashley'e (1983: 525-526) göre panoptik yöntemler aynı zamanda bir konsensusa dayandığı için bu tür güç uygulamalarına karşı direniş de kırılmış olur. Zindan ve hücre sistemine (zor ve şiddet kullanımı olarak yorumlanabilir) göre daha kabul edilebilir olan bu açık sistem aynı zamanda herkesin üzerinde uzlaştığı bir yapıdır. Buradaki cazip fikir açıklık ve özgürlük duygusudur, oysa burada da güç etkin bir şekilde ancak daha az hissedilerek uygulanmaktadır. Kratochwil, bazı aktörleri dezavantajlı (güçsüz) konuma ittiği halde ortak kural ve ilkeler üzerinde nasıl uzlaşmaya varılabildiğinin sorusunu alternatif maliyetlerle açıklar. Uzlaşmanın olmadığı durumda sürekli çatışma (savaş) ve

belirsizlik olacaktır. Oysa belirli normlar çerçevesinde hareket edilmesi, katlanılan dezavantajlar ve maliyetlere rağmen şiddet kullanımı olasılığını ve güvensizliği azaltmaktadır. Ancak gücün olağanüstü bir şekilde kötüye kullanılması veya çok büyük bir haksızlığa uğranması durumunda bu konsensus bozulabilir (Kratochwil, 1984: 693). Normalleşen ilişkilerin sona ermesi bizi tekrar gücün birinci boyutuna yani gözlemlenebilen bir çatışma ilişkisi olarak güç uygulamalarına götürür.

Gücün panoptik uygulamalarında asıl olan zorlama değil, gözlem yoluyla disiplindir (Der Derian, 1990: 303-304). Oluşturulan yapıların varolan ilişki türlerini (güç ilişkileri) normalleştirilmesi ve daha sonra bu ilişki türlerinden bir sapma olup olmadığının denetlenmesi ve gözlemlenmesi söz konusudur. Burada gözlem ve denetleme, varolan ilişki biçimlerinin ve aktörlerin sistem içerisinde sahip oldukları konumların ihlalini denetleyen en önemli güç aracıdır. Örneğin nükleer silahlara sahip ülkeler olduğu halde bunları elde etmeye yönelik çalışmaların uluslararası denetim altında olması gibi varolan güç ilişkileri yapının devamı yoluyla sürdürülür. Bunun dışına çıkan her politika uluslararası güvenliğe yönelik bir tehdit olarak yorumlanır.

Gücün ikinci boyutunda olduğu gibi üçüncü boyutunda da gündemin kontrolü önemli bir güç aracıdır. Ancak gündemin belirlenmesi (ya da belirli konularla sınırlandırılması) yalnızca bireysel kararlarla olmaz. Kitle iletişim araçlarının ve bilginin kontrolü ile sosyalizasyon süreçleri de tercihleri şekillendirir. Bu süreçler kolektif olarak işler ve aslında hiçbir aktörün tam olarak kontrolünde değildir. Ancak bu durum, işleyen süreçlerin ve varolan yapıların bazı aktörleri güç konumuna yerleştirirken diğerlerini daha etkisiz konumlara ittiği gerçeğini de gözardı etmez. Yani güçlü, gücü her zaman kendisi elde etmez, yapılar ona gücü verir.¹ İkinci boyutta, bu tür kontrol edilemeyen yapısal süreçler gözardı edilmiştir. Gündemin ve sahip olduğu düşünülen alternatiflerin bazı taraflara avantaj sağlayacak şekilde sınırlandırılması yoluyla bir güç ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Aktörler, kendi tercihleri sandıkları kararlarının aslında sistem ya da kurumsal yapı tarafından şekillendirildiğinin farkında değildir. Ya da verdikleri kararların yapıların zorlamasıyla değil de kendi iradeleri ile alındığını ve rasyonel bir davranışın sonucu olduğunu düşünürler. Oysa var olan yapının kuralları onları asimetric bir ilişkinin içine sokar. Burada yine taraflar arasında domine etmeye yönelik bir ilişki türü vardır ve domine edilen taraf bunu kabul etmiş, doğal ve

¹ Güç sahibi olmak, aktörün kendi politikaların sonuçlarının yanısıra yapısal ve kurumsal ilişkilerin aktöre sunduğu avantajları da ifade ettiği için güç kavramının güç verme (“*empowerment*”) sürecini içerdiği ileri sürülebilir.

kaçınılmaz bir durum olarak algılamış ve razı olmuştur. Sosyal ve sistemik önyargılar aktörlerin bilinçsiz tercihleri ve uygulamaları nedeniyle tekrar tekrar yaratılmakta ve bazı aktörler lehine sonuç doğurabilmektedir. Gücün üçüncü boyutu, sistemik ve sosyal uygulamalar yoluyla perde arkasında işleyen ve gözlemlenmesi çok daha zor uygulamaları kapsamaktadır.

İki boyutlu yaklaşıma göre eğer taraflardan biri durumundan şikayet etmiyorsa burada isteyerek yapılan uygulamalar olduğu varsayılır (Lukes, 1974: 24). Yani taraflardan birinin diğerini bir davranışa yönlendirmesi, yani güç kullanması söz konusu değildir. Oysa üçüncü boyut, güç kullanımından söz edebilmek için tarafların şikayetlerinin gerekli olmadığını söyler. Sistem, şikayete yol açmadan da güç ilişkisi yaratabilir. Zaten gücün en etkin kullanımı şikayetlerle karşılaşmadan olur. Bir başka deyişle gücün bir ve ikinci boyutları direnişi onun ayrılmaz bir parçası olarak yorumlarken üçüncü boyut direnişsiz bir güç kullanımının olabileceğini kabul eder. Yani üçüncü boyutta sistemin ya da onun öngördüğü ilişki türlerinin bir bütün olarak aslında gücün kendisi olduğu sonucuna varılabilir. Sistem, gündemin ve tercihlerin şekillendiği, izlenen politikaların sonuçlarının ortaya çıktığı genel çerçeveyi ve sınırları belirlemektedir. Bu nedenle genel olarak güç kavramının, özünde aktöre ilişkin bir kavram olsa da her zaman doğrudan doğruya aktörlere iliştilmemiş olabileceği söylenebilir.

Uluslararası Politikada Güç İlişkilerinin Yapısı

Gücün üç boyutlu olarak ele alınması, uluslararası politikada güç kavramının ve güç uygulamalarının anlaşılmasına katkı yapabilir. Ancak burada akılda tutulması gereken nokta, gücün üç boyutundan hiçbirinin diğer boyutları yadsımadığıdır. Örneğin üçüncü boyuta ilişkin tartışmalar, aktörler tarafından doğrudan kullanılabilen güç unsurlarını, yani birinci boyutu inkar etmez. Uluslararası ilişkiler alanında güce ilişkin her üç boyutu vurgulayan yaklaşımlar da vardır. Örneğin birinci boyuta vurgu yapan klasik realizmin yanısıra ikinci ve üçüncü boyutlara vurgu yapan neorealist, neoidealist ve eleştirel yaklaşımlar uluslararası ortamın değişen yapılarına uygun yeni güç tanım ve yaklaşımları geliştirmeye çalışmıştır.

Güce ilişkin çalışmaların ortak yönü, gücü doğrudan veya dolaylı, gözlemlenebilir veya gözlemlenemeyen mekanizmalar yoluyla mutlaka birileri üzerinde kullanılan bir araç olarak ele almalarıdır. Aktörler açısından ele alındığında güç kavramından iki farklı şekilde söz edilebilir: birincisi, bir şeyi yapabilme kapasitesi veya yetenek olarak güç (*“power to”*) ve ikincisi, birisi üzerinde kontrol sağlanması olarak güç (*“power over”*). Yukarıdaki tartışmalar, bu iki anlamı da iç içe geçmiş bir şekilde kullanırken aslında gücü, başkaları ve

onların davranışları üzerinde bir kontrol mekanizması olarak değerlendirmektedir. Örneğin, Jeffrey Hart (1976: 289-305), gücü, kaynaklar üzerinde, aktörler üzerinde ve olaylar ve sonuçlar üzerinde kontrol olmak üzere üçlü bir kapasite sınıflandırmasına giderek tartışmaktadır. Kaynaklar ve aktörler üzerindeki kontrolün aslında güce ulaşmada bir araç olduğunu ve gücü asıl tanımlayan kapasitenin olaylar ve sonuçlar üzerinde kontrol olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü olaylar ve sonuçları etkilemeyen kontrol güç olarak nitelendirilemez. Kaynakların ve aktörlerin kontrolü olarak güç, istenilen sonuçlar elde edilemediği sürece çok anlamlı değildir. Çünkü güç büyük ölçüde elde edilmek istenen sonuçlarla ilgilidir.

Kaynaklar, aktörler ve sonuçlar üzerinde kontrol tartışmaları, potansiyel ve gerçek güç ayrımı ile yakından ilişkilidir. Kaynakların ya da unsurların kontrolü “potansiyel gücü,” bu unsurların aktörler üzerinde sonuca yönelik bir etkiye dönüştürülmesi ise “gerçek gücü” ifade eder (Baldwin, 1979, 163-169). Bu bağlamda gücü tanımlayan unsurları elinde bulunduran devletlerin bunu güce dönüştüremediği ve bazen zayıf devletler karşısında geri adım attığı görülebilir. Bu tür durumlara getirilebilecek ilk açıklama, yine Baldwin’e göre “dönüştürme süreci” (“*power conversion process*”) kavramı ile yapılabilir. Dönüştürme süreci, aktörün elindeki kaynakları güç haline getirmek için izlediği yolları ifade eder. Güçlünün başarısız olduğu durumlar da bu dönüşüm sürecinde aktörün isteksizliği veya beceriksizliği yoluyla açıklanabilir (Baldwin, 1979: 163).² Ancak bu açıklamayı yeterli ya da tatmin edici bulmayan Baldwin, güç kavramını daha iyi tanımlayan “politika bağlamı çerçevesi” (“*policy contingency framework*”) kavramını ortaya atmıştır.

“Politika bağlamı çerçevesi” gücün işleyiş mantığını anlama konusunda bize yardımcı olacaktır. Çünkü gücün genel geçer ve evrensel unsurlarının tanımlanması imkansızdır. Bir politika bağlamında güç unsuru olan bir faktör başka bir politika bağlamında tamamen önemsiz olabilir (Baldwin, 1979: 164). Politika bağlamı belirlenmemiş ise etkin sonuç doğuran her türlü politika ve kullanılan her türlü araç güç unsuru olarak değerlendirilebilir. Politika bağlamı çerçevesinin tanımlanmasında kapsam, bağlam ve sahip olunan kaynakların önemi/ağırlığı (“*scope, domain, and weight*”) önemli bir rol oynar. Kapsam (“*scope*”) kimin hangi konularda etkin olduğu ile ilgilidir. Gücün her konu ve her sorun bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Çünkü spesifik bağlamda bazen askeri, bazen ekonomik ve bazen teknolojik güç unsurları ön plana çıkabilir. Örneğin ticaretle ilgili görüşme ve pazarlıklarda askeri güç

² Aynı kavram, kompleks karşılıklı bağımlılık kavramını açıklarken Keohane ve Nye (2001) tarafından da kullanılmaktadır.

tamamen devre dışı kalabilirken, strateji ve güvenlikle ilgili konularda ekonomik güçten daha çok askeri güç ön plana çıkmaktadır. Her konu kapsamında güç dengesi farklı şekillerde ortaya çıktığı için de gücün tanımı açısından ele alınan konunun kapsamı mutlaka saptanmalıdır. Bağlam (“*domain*”) ise, kimin hangi aktörler üzerinde etkide bulunduğu, yani bir aktörün etki altına alabileceği aktörlerin sayısı ya da etkisini gösterebileceği coğrafi alan ile ilgilidir. Aktörler farklı coğrafyalarda farklı derecelerde güce sahip olduğu için coğrafi alan mutlaka dikkate alınmalıdır. Örneğin ABD ve Fransa’nın sahip olduğu güç Latin Amerika’da ayrı Avrupa’da ayrı değerlendirilmelidir. Güç değerlendirmelerinde dikkate alınması gereken üçüncü unsur olan kaynakların önemi/ağırlığı (“*weight*”) ise bir aktörün diğerlerinin davranışlarını şekillendirme olasılığını yani elindeki kaynakların sonuca etki potansiyelini ifade eder (Baldwin, 2002: 178).

Baldwin’e göre güç her bir politika bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Gücün kapsam, bağlam ve miktarını analiz edebilmek için “kim, kime, hangi araçlarla, nerede, ne zaman ve hangi maliyetlere katlanarak, hangi başarı oranında, ne yaptırmaya çalışıyor?” sorusunu yanıtlamak gerekir (Baldwin, 1984: 497). Gücün varlığından ancak belirli bir amaç ve hedef bağlamında söz edilebilir (Baldwin, 1989: 132-135). Bu nedenle gücü, genel geçer ve evrensel unsurlar yoluyla tanımlamak yerine çok boyutlu olarak her politika bağlamında yapıya ve tarafların sahip oldukları avantajlara bakarak ele almak gerekir. Her aktör gücün farklı unsurlarını kontrolü altında bulundurduğu için elindeki kaynak ve yeteneklere dayanarak diğerleri üzerinde etki yaratmaya çalışır.

Ancak gücün tek amacı kontrol (kaynak ya da diğer aktörlerin kontrolü) değildir, çünkü güç belirli amaçlara ulaşmak için kullanılır. Başkalarını veya çeşitli kaynakları kontrol altına almak veya onları yönlendirmek ancak bu amaçlara ulaşabilmek için birer araç veya yöntem olabilir. Bu nedenle politika bağlamının yanısıra sorunlar arasında kurulabilecek stratejik bağlantıları da güç değerlendirmelerine katmak gerekir. Robert Art (2004: 8-20), sorunlar arasında geçişkenlik unsurunun önemine dikkat çekerek gücün unsurlarının aynı zamanda para gibi farklı şeylere dönüşebileceğini (“*mücadele argümanı – fungibility argument*”) ileri sürmektedir.³ Örneğin, askeri güç caydırıcılık konusunda önemli bir rol oynar ancak uluslararası ticaret görüşmelerinde bir güç unsuru olarak değerlendirilemez. Fakat Art’a göre belirli bir konu

3 Güç unsurlarının mücadele edilebilirliği (“*fungibility argument*”) konusundaki tartışmalar için bkz. Keohane (1986: 186-188), Nye (1990a: 159-160), Baldwin (1979: 165-171).

bağlamında ilgisiz gibi görünen güç unsurları paranın değişim niteliği gibi güce dönüşebilir, yani istenen sonucu satın alabilir.

Bu iki şekilde gerçekleşebilir: Birincisi taşma etkisi (“*spill-over effect*”) yani belirli bir politika çerçevesindeki ilişkilerin başka politika alanlarındaki davranışları da şekillendirmesidir. Örneğin ABD’nin yarattığı güvenlik şemsiyesi altında batıda ortaya çıkan karşılıklı ekonomik bağımlılık bugünkü ekonomik sistemi ortaya çıkarmıştır. Bu sistem de ABD’ye ekonomik olarak avantajlı bir konum sağlamıştır. Ya da Hollywood (kültürel güç) etkisiyle tüketim alışkanlıklarının değişerek Amerikan mallarına olan talebin artması (ekonomik güç) bu tür taşma etkilerine örnek olarak gösterilebilir.

Güç unsurlarının mübadelesi yoluyla güç alanını genişletmenin ikinci yolu, sorunlar arasında bağlantı stratejileri (“*linkage politics*”) yoluyla belirli bir politika bağlamındaki güç unsurunun başka bir politika bağlamına taşınmasıdır. Bu, daha çok zayıf devletlerin kullandığı bir stratejidir. Jeopolitik konumunu kullanarak güçlü devletlerden askeri veya ekonomik tavizler koparılması buna örnek gösterilebilir. Farklı bağlam ve boyutlar arasında bağlantılar kurabilmek için (örneğin askeri gücün ekonomik bağlamda kullanılabilmesi), sahip olunan kaynakları güce dönüştürme stratejilerine ek bazı diplomatik ve siyasal yetenekler de gereklidir. Sahip olunan kaynakların etki alanını genişleterek güç elde etmek ancak bu yeteneklerle mümkün olabilir.

Aktörlerin sahip oldukları niteliklerin yanısıra, istenen politikaların izlenebilmesine olanak sağlayan ve uluslararası sisteme özgü koşullar da aslında bir güç unsuru olarak algılanabilir. Gücün bu durumlara ilişkin boyutlarını vurgulayanlar, kavramın sistemik niteliğini ön plana çıkaran uluslararası ilişkiler teorilerinin “neo” versiyonları olmuştur. Güç kavramının sistemik ya da aktöre ilişkin bir kavram olup olmamasının yanısıra uluslararası ilişkiler teorilerinin politika bağlamında gücü algılama şekilleri de farklıdır.

Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Güç Kavramı

Klasik realizm, politika bağlamında güç kavramını caydırıcılık yeteneği olarak yorumlamaktadır. Güvenlik ve gücün eşanlamlı olarak kullanılması ve gücün askeri güce daha fazla vurgu yapılarak bir amaç olarak ifade edilmesinin nedeni budur. Objektif bir ulusal çıkar kavramının güç yoluyla tanımlanmasının ardında da yine gücün özde caydırıcılığa dayandığı varsayımı yatar. Çünkü en somut ve objektif olarak tanımlanabilecek ulusal çıkar tanımı, saldırıların caydırılmasıyla ifade edilebilir. Gücün diğer maddi unsurlarını (coğrafya, doğal kaynaklar ve endüstriyel kapasite gibi) güçle ilişkilendiren asıl unsurun askeri hazırlık derecesi olduğunu belirtirken Morgenthau (1985: 139) aslında caydırıcılık kapasitesinin güç açısından önemini de vurgulamaktadır.

Morgenthau'nun gücü tanımlarken caydırıcılığı ön plana çıkardığının bir başka kanıtı da gücün kullanım şekillerini sınıflandırmasında bulunabilir. Buna göre güç, mevcut durumu ya korumaya (statüko), ya değiştirmeye yönelik emperyalist politikalar için, ya da prestij amacıyla kullanılır (Morgenthau, 1985: 52-53 ve 71-100). Emperyalist politikaların saptanması çoğunlukla zordur, çünkü bu politikalar ideolojik perdelerin arkasına gizlenerek yürütülür. Diğer iki yöntemin özünde ise diğer aktörleri caydırma amacı yatar. Burada caydırıcılıktan anlaşılması gereken, kendi ulusal çıkarlarına zarar verebilecek diğer aktörlerin olası hareket alanlarının daraltılmasıdır.

Morgenthau (1985: 32) gücü, diğerlerinin düşünce ve hareketleri üzerindeki kontrol olarak tanımladığı için klasik realizmin bu tanımının, Dahl'inkiyle (1957) örtüştüğü söylenebilir. Buna göre devletlerin arzuladığı en temel sonuç güvenlik, yani diğer aktörlerin politikalarını değişime zorlayarak saldırganlıkların caydırılmasıdır. Caydırıcılık, diğer aktörlerin belirli davranışlara yönlendirilmesini içerir. Carr da (2001: 109), en son kullanılacak güç yönteminin savaş olduğunu söylerken, gücün caydırıcılığa dayandığını ima etmiştir. Carr'a göre askeri gücün önemi, onun bir son çare olmasından kaynaklanmaktadır. Bir anlamda askeri yöntemlere başvurulması bir güç gösterisi değil, caydırıcılığın başarısız olduğunu gösteren bir son çare, yani gücün sınırlarının çizildiği bir durumdur. Yine Morgenthau'nun (1985: 33), gücü taraflar arasında "psikolojik bir ilişki" olarak tanımlaması klasik realizme göre kavramın özünde şiddet ve askeri güç *kullanımının* değil, caydırıcılığın yattığına ilişkin bir işarettir. Buna göre askeri güce yani şiddete başvurulması bu psikolojik ilişkiyi sona erdirir. Aslında daha önce de vurgulandığı gibi gücün etkin kullanımı, şiddet ya da zorlama yoluyla değil, yaratılan psikolojik etkiyle mümkündür. Bu bağlamda klasik realizm, gücün birinci boyutu üzerine vurgu yapar.

Neorealistler ise gücü tanımlarken aktör kapasitesinden ve diğer aktörlerin davranışlarını değiştirebilme yeteneğinden daha çok uluslararası sisteme vurgu yaparlar. Buna göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde sahip olunan hareket alanı ve başkalarının yetenekleri karşısında özerklik olarak tanımlanmaktadır. Yani bir devlet uluslararası sistemin kısıtlayıcı ve hareket alanını daraltıcı etki ve yapılarından ne kadar az etkilenirse o kadar güçlü demektir. Bu bağlamda hareket serbestisini sağlayan unsur, aktörün (devlet) sahip olduğu niteliklerden daha çok sistemin yapısıdır.

Neorealistler aktör yeteneklerinin gücün tanımı içerisinde yer aldığını kabul ederler ancak yetenekler gücü tanımlamada yetersizdir. Çünkü sistemde tüm aktörlerin yetenek ve konumları diğer aktörlere göre tanımlanır. Gücün tanımı açısından yeteneklerin varlığı değil, diğer aktörlerle karşılaştırıldığında ifade ettiği anlam önemlidir. Çünkü ancak "birimlerin sahip oldukları

yetenekler karşılaştırılarak bir güç tahmini yapılabilir” (Waltz, 1979: 98). Aktör yetenekleri sistem içerisinde eşit olmayan biçimlerde dağıtılmıştır ve bu eşitsizlik uluslararası ilişkilerde gücü tanımlayan en önemli unsurdur. Yani Waltz (1979: 192) gücü yeteneklerin dağılımı olarak tanımlar. Sistemin yapısını tanımlayan yetenek dağılımı, aktörlere hareket serbestisi ya da kısıtlamaları yaratır. Bu yapı, sahip olunan yetenek ve kapasiteleri diğer aktörleri yönlendirebilmek için kullanma fırsatları yaratır ya da bunları ortadan kaldırır. Sonuçta güçlü olanlar karar verme ve uygulama konusunda daha serbest hareket edebilir.

Waltz’a (1979: 191) göre güç, ne kaynaklar, ne aktörler ve ne de olaylar üzerinde kontroldür, çünkü uluslararası sistem kontrolü neredeyse imkansız hale getirir. Belli bir konuda bir aktör diğeri üzerinde kontrol sahibi olabilir ama başka bir konuda bu kontrol ilişkisi tam tersi olabilir. Yani kontrol ve başkalarının davranışlarını değiştirebilme anlamında güç aslında konudan konuya ve bağlama göre değişen bir kavramdır. Bu yaklaşım, objektif ve genel geçer bir güç tanımı yapma çabalarına bir katkı sağlamaz. Bir süper gücün sistemdeki en güçlü aktör olmasının nedeni herkes üzerinde her konuda kontrol sağlamış olması değil, o sistem içerisinde en fazla hareket alanına sahip ülke olmasıdır. Nitekim, süper güçler çoğu zaman kendi müttefiklerinin bile davranışlarını kontrol edemeyebilir. Bu bağlamda Waltz, aslında aktörlerin genellikle diğer aktörlerin davranışlarını istedikleri gibi yönlendirmesinin zaten mümkün olmadığını söylemektedir. Bunu yapamamak da aslında zayıflık olarak yorumlanamaz çünkü Waltz’a göre gücün süreçleri ile sonuçlarını birbirine karıştırmamak gerekir. Başkalarını yönlendirebilmek gücün bir sonucudur. Güç, süreçlere etki edebilme kapasitesini ifade eder ve sistemin yapısı gereği sonuçlar her zaman belirsizdir (Waltz, 1979: 192).

Uluslararası sistemde bir aktör diğeri davranışlarında değişime neden olabilir. Başka bir aktörü sırf davranış değişikliğine zorlayabilmiş olmak o aktörün daha güçlü olduğunu göstermez. Güçten söz edebilmek için başkalarının davranışlarını yalnızca değiştirmek değil, amaçlanan şekilde bir davranış değişikliği yaratabilmek gerekir. Ancak Waltz’a göre diğer aktörleri başlangıçta amaçlanan davranışlara yönlendirmek de neredeyse imkansızdır. Çünkü güçlü olduğu varsayılan aktörün başlangıçtaki niyetiyle, sonuçta ortaya çıkan davranış arasında sistemik etkiler girmektedir. Sistem, niyetlerle sonuçlar arasında bir ara değişken (“*intervening variable*”) rolü oynamaktadır. Yani niyetler ve politikalar, sistemik süzgeçten geçtikten sonra diğer aktörler tarafından algılanmakta ve bu algılamalara uygun politikalar üretilmektedir (Waltz, 1979: 74-75). Bu da niyetlerin ötesinde ya da onlardan farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Eğer güç kontrol olarak tanımlanıyorsa, istenen ve niyet edilen şekilde bir yönlendirme başarılamadıktan sonra bu kapasiteyi güç olarak

nitelemek zordur. Sistemik etkiler nedeniyle gücü başka aktörler veya olaylar üzerinde kontrol kapasitesi olarak tanımlayamayız. Bu bağlamda Waltz'ın tanımı, gücün ikinci ve üçüncü boyutları ile örtüşmektedir.

Waltz'a göre sahip olunan ya da kontrol edilen kaynaklar, ya da diğer aktörlerin davranışları üzerinde etkide bulunmak, gücün tanımı açısından sadece araçsal bir rol oynar; onu tanımlayamaz. Kaynakları veya aktörleri kontrol altında tutan bir aktör istediği sonuçları yaratmak için onları kullanmıyor ya da zorlayamıyorsa güçlü olduğu söylenemez. Öyleyse böyle bir kontrolü sağlamak için sistemik dinamiklerin de güç hesaplarında dikkate alınması ve sistemin dinamikleri üzerindeki etki kapasitesinin de bir güç unsuru olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu bağlamda Waltz'a (1979: 195) göre güç, sistemik dinamiklerin aktörlere sağladığı hareket serbestisi ile açıklanabilir. Güç mücadelesi de başkaları üzerinde kontrol mücadelesi değil, sistem içerisinde mümkün olan en fazla otonomi kazanma mücadelesidir. Bu otonomi aynı zamanda güvenliğin de güvencesidir. Yani güç, karşılıklı bağımlılığa dayalı bir uluslararası sistemde diğer aktörlerden bağımsız karar alabilme ve onların kararlarından en az etkilenme kapasitesi olarak tanımlanabilir. En basit ifade ile Waltz'a (1990: 35) göre güç, sistemik kısıtlamalar çerçevesinde "bir devletin birleştirilmiş yetenekleri"dir ("*the combined capability of a state*").

Buna göre bir aktöre daha fazla hareket alanı yaratan ilişki, kurum, önyargı ve uygulamalar onun gücünü oluşturur. Sistemik düzeydeki bu yapılar olmaksızın gücün unsurlarının elde bulundurulması veya kontrol edilmesi bir anlam ifade etmez. Arap dünyası, en stratejik hammadde olan petrolü elinde bulundurmakta ancak Arap devletleri sisteme hakim güçler olamamaktadır. Sistemik ilişki yapıları ve kurumlar her aktöre eşit avantaj sağlamamaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD, ekonomi alanında IMF ve Dünya Bankası ile birlikte Bretton Woods sistemini kurmuş, siyasal alanda Birleşmiş Milletler sistemini oluşturmuş ve kendisini bu sistemin merkezine yerleştirmiştir. Bu anlamda ABD'nin gücü, yalnızca sahip olduğu askeri veya ekonomik kaynaklardan değil, yarattığı uluslararası kurum ve ilişkilerin yani sistemin yapısından da kaynaklanmaktadır.

Hareket serbestisi açısından bakıldığında klasik realistlerin caydırıcılık-olarak-güç tanımı, başkalarının hareket alanlarını daraltma yeteneği olarak yorumlanabilir. Neorealistlerin güç anlayışında ise başkalarının hareket alanlarının daraltılması yerine kendi hareket alanının genişletilmesine vurgu yapılmaktadır. Yani klasikler diğer aktörlerin kontrolüne vurgu yaparken, "neo"lar ne aktörlerin ne de sonuçların kontrol edilebileceğine inanırlar.

Kimsenin kontrolü elinde bulundurmadığı bir ortamda yapılan şey aslında “idare”dir.⁴ Sistemik sınırlamalar içerisinde sahip olunan hareket serbestisi çerçevesinde sorunların idaresi ve bu amaçla oluşturulan kurumsal bağlamda yeni hareket alanları yaratılmaya çalışılarak güç elde edilmeye çalışılır.

Klasik realistler ve neorealistler arasındaki bir başka ayrım da, klasiklerin gücü bir amaç olarak görmesine karşılık neoların asıl amacın güvenlik olduğunu ileri sürerek gücü bir araç olarak değerlendirmeleridir. Waltz’a (1990: 35) göre devletlerin amacı gücü maksimize etmek değil güvenliği sağlamaktır. Sahip olunan hareket serbestisi (güç) aynı zamanda güvenliği tehlikeye atmadan izlenebilecek olası politika yelpazesinin de genişlemesini ifade eder. Eğer güç maksimizasyonu güvenliği tehlikeye atacaksa devletler güç arayışına girmezler. Eğer amaç güç maksimizasyonu olsaydı devletler olası güç politikalarından dengelemeyi değil, güçlü olanın yanında olmayı ifade eden “*bandwagoning*” stratejisini tercih ederlerdi. Ancak bu durum güvenliği tehdit edeceği için devletler dengeleme politikası izlerler (Waltz, 1979: 126).

Gücün ölçümü ve kaynakların kontrolüne ilişkin olarak Keohane ve neoliballerin yaptıkları saptamalar, güç kavramını nasıl algıladıklarını görebilmek açısından çarpıcıdır. Buna göre, sisteme egemen hegemonik bir güç konumuna yükselebilmek için bir ülkenin bütün kaynakları ve güç unsurlarını kontrol etmesi gerekmez. Tarih boyunca uluslararası politikada ve ekonomide baskın çıkan güçler bu hegemonyayı ortak kurallar, ilkeler, kurumlar ve karar alma mekanizmaları yani rejimler oluşturarak ve diğer devletleri bunları kabul etmeye ikna ederek başarmışlardır. Uluslararası politikadaki üstün güç tamamen askeri ve zora dayalı yöntemler temelinde inşa edilemez. Yaratılan düzenlemelerin korunabilmesi için askeri güç hala önemli bir güç unsurudur ancak güç kavramını bir bütün olarak açıklamada yeterli değildir.

Her iki akımın da sistemik etkenler üzerinde yoğunlaşması nedeniyle neoliberal ve neorealist güç perspektifleri arasında paralellikler bulunabilir. Neoliballerine göre güç aslında karşılıklı bağımlılık kavramıyla ilişkilidir (Keohane/Nye, 2001). Hiçkimse kimseden tamamen bağımsız hareket edemeyeceği için mutlak anlamda kontrolü elinde bulunduran bir güçlü devletten söz edilemez. Bu bağlamda neoliberal yaklaşımda asimetrik karşılıklı bağımlılık kavramından söz edilmektedir. Buna göre, bütün aktörler konulara göre değişen miktarlarda ve değişik oranlarda birbirlerine bağımlıdır. Daha az bağımlı olan aktörün çıktılarını etkilemek için daha fazla siyasal etkiye sahip olduğu söylenebilir. Aslında neoliberallerin bağımlılık derecesi olarak

4 “İdare” konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Waltz (1979) Chapter 9.

nitelendirdikleri durum, neorealistler tarafından hareket serbestisi olarak adlandırılmaktadır.

Keohane ve Nye, diğer aktörlerin politikaları karşısında “duyarlılık” (“*sensitivity*”) ve “savunmasızlık” (“*vulnerability*”) durumlarına değinerek asimetrik karşılıklı bağımlılık ortamında güç kavramını tanımlamaya çalışmaktadır (Keohane/Nye, 2001: 10-14). Buna göre aktörlerin gücünü belirleyen unsur onların sistem içerisindeki konumları ve hareket yetenekleridir. Duyarlılık, belirli bir politika çerçevesinde diğer aktörlerin politikalarına tepki verme derecesiyle ilişkilidir. Değişen duruma tepki olarak değişen politikanın maliyeti duyarlılığı tanımlar. 1973 Petrol Krizi, Batılı ülkelerin bu konudaki duyarlılıklarını ortaya koymuştur. Duyarlılık durumunda politika değişikliği, neden olunan maliyete rağmen başarılabilir. Aktörler duyarlılık durumunda, kendilerine yüklenebilecek maliyetlerin bir kısmından politika değişikliği yoluyla kaçınabilirlerken, savunmasızlık (“*vulnerability*”) durumunda politika değişikliğine rağmen maliyetlerden kaçınmak mümkün olmaz. Buna göre duyarlılık durumunda aktör, politikalarını değiştirerek dışarıdan empoze edilen gelişmelerin yol açtığı maliyetlerden kaçınırken, savunmasızlık durumunda politika değişikliğinden sonra bile maliyetlere katlanmaya devam eder. Duyarlılık durumunda ise yalnızca politika değişikliğinden önceki maliyetlere katlanılır.

Bir başka deyişle, karşılıklı bağımlılık ortamında aktörlerin birbirinden etkilenmemesi söz konusu olamaz. Sisteme hakim en güçlü devletler bile sistemdeki dezavantajlı devletler tarafından politika değişikliğine zorlanabilir. Burada önemli olan, politika değişikliği yoluyla maliyetlerden kurtulup kurtulanamamasıdır. Duyarlılık, karşılıklı bağımlılığın doğal bir sonucu olarak aslında devletlerin sistemde sahip oldukları hareket serbestisini de tanımlar. Savunmasızlık durumunda ise hareket alanı daha kısıtlandığı için aktörler dışsal etkenler tarafından yaratılan maliyetlere katlanmak zorunda kalırlar.

Gücün daha zor gözlemlenebilen ikinci ve üçüncü boyutlarına özellikle neoliberal teorisyenlerin vurgu yaptıkları görülmektedir. Keohane ve Nye’ın “kompleks karşılıklı bağımlılık” olarak tanımladıkları durum, devletlerin çok sayıda sosyal ve siyasal bağlarla birbirine bağlandığı ve güvenlik ve şiddet kullanımının önemini kaybettiği bir ortamdır. Gücü açıklarken, onu oluşturan unsurları güce dönüştüren pazarlık yöntemlerini ve bu yöntemleri etkileyen kompleks karşılıklı bağımlılık koşullarını hesaba katmak gerekir (Keohane/Nye, 2001: 196). Kompleks karşılıklı bağımlılık ortamında güç elde etmek için “sorunlar arası bağlantı kurma (*issue linkage*)” ve “gündem belirleme (*agenda setting*)” stratejileri, “uluslar-ötesi ve hükümetler-ötesi bağlantıların kullanılması” ve “uluslararası örgütlerin devreye sokulması” gibi yöntemlere başvurulabilir. Sorunlar arası bağlantı kurma, askeri gücün davranışları

şekillendirme yeteneğinin giderek azaldığı bir ortamda askeri veya ekonomik konuları birbiriyle ilişkilendirerek istenen konuların siyasallaştırılmasını veya avantajlı konularla avantajlı olunmayanları ilişkilendirerek arzulanan sonuçların elde edilmeye çalışılmasını ifade etmektedir.

Keohane (1984: 19-22), uluslararası politikada iki temel hedef olarak gördüğü refah ve güç arasında, bu kavramları “isteklerin tatmini (*want satisfaction*)” olarak tanımlayarak bir bağlantı kurmaktadır. Buna göre, ekonomik konu ve amaçlara yönelikçe izlenen politikalar refah arayışı, ekonomik politikalardan uzaklaştıkça izlenen politikalar güç arayışı olarak nitelenebilir. Ancak yine de hem refah arayışı hem de güç arayışı birbirini tamamlar nitelikteki politikalarlardır. Keohane’in argümanına göre, Dahl’ın değişen aktör davranışları temelinde yaptığı güç tanımı sağlıklı değildir. Çünkü böyle bir girişim, davranışlardan önce gücün ölçümünü ve daha sonra bunun davranış değişikliği ile ilişkisinin ortaya konmasını gerektirir. Bu tür çabalar aktörlerin belirli hedeflere daha fazla önem atfetmesi ve bu hedeflere yönelik olarak diğerlerinden daha fazla kaynak kullanması durumunu açıklayamaz. Bir aktörün belli bir konudaki politikalara diğerlerinden fazla önem verdiği ve bütün kaynaklarını bu politikalara yönlendirdiği için bu konuya daha az önem veren diğer aktörlerin davranışlarını değiştirebilmesi, bu aktörün onlardan daha güçlü olduğu anlamına gelmez. Bu nedenle, Keohane’e göre güç kavramını tanımlarken motivasyon yoğunluğu da dikkate alınmalıdır. Ancak bu kavram ölçülebilir nitelikte değildir. Bu nedenle güç, sanıldığı kadar kolay tanımlanabilen, gözlemlenebilen bir kavram değil, siyasal davranışların tanımlanmasında kullanılan bir söylemdir ve refah kavramı ile yakından ilişkilidir (Keohane, 1984: 20-21).

Yukarıdaki tartışmalar klasik güç tanımlamasından farklı bir güç yaklaşımını ortaya koymaktadır. Buna göre bir aktörün başka bir aktörün davranışlarında yalnızca değişim yaratma kapasitesi güç olarak tanımlanamaz. Çünkü uluslararası sistemde bütün aktörler diğerlerinin davranışlarını değiştirme kapasitesine sahiptir. Diğer aktörleri Lukes’un savunduğu gibi kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde davranmaya zorlamak da gücü tam olarak tanımlayamaz. Çünkü çıkar çatışması olmadan da güç kullanılabilir. Ayrıca çıkar tanımlamasından kaynaklanan sorunlar aktörlerin ne zaman çıkarları doğrultusunda ve ne zaman çıkarlarına ters düşecek şekilde hareket ettiklerini tartışmalı hale getirir. Bu yöntem gücün tanımlanmasına katkı yapmaktan çok yeni zorluklar yaratır. Neoliberal yaklaşımda güç, başkalarının izlediği politikaların yarattığı maliyetlerden değişen davranışlar yoluyla kurtularak kendi istediklerini yapabilmektir. Politika değişikliği yoluyla kendine dayatılan durumlardan sıyrılabilen aktörlerin bu anlamda güçlü oldukları söylenebilir.

Konstrüktivist yaklaşıma göre ise devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsur kanılar/fikirler (ideas) ve çıkarlardır. Burada çıkar kavramı somut ve objektif bir kavram olarak ele alınmamaktadır. Çıkarı maddi güçle özdeşleştiren realizmin aksine konstrüktivizmde çıkarlar fikir ve kanılarla ilişkilendirilir. Çıkarlar objektif olarak var olamaz ve belirli fikirler ve algılamalar etrafında şekillendirilir. Gücün maddi unsurları ise bu tanımlanan çıkarlar doğrultusunda bir anlam ifade eder. Belirli fikirler, ilişkiler, algılamalar ve tercihler etrafında şekillenen çıkarlar doğrultusunda kullanılmaksızın tek başına güç çok fazla anlam ifade etmez (Wendt, 1999: 96-120). Örneğin üzerinde yaşanan coğrafyanın, sahip olunan doğal kaynakların veya ordunun bir güç unsuru mu yoksa bir zaafiyet mi olduğu, o ülkeyi çevreleyen ülke ve sorunların algılanışı ve onlara ilişkin kanılar, fikirler ve ilişkiler bağlamında bir anlam ifade eder. Gücün unsurları da, tanımlanan çıkarların korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak belirlenen politika bağlamında anlam kazanır. Devletlerin güce yaklaşımı, onu algılamaları ve kullanma niyetleri, fikirler, kanılar ve bu doğrultuda tanımlanan çıkarlar çerçevesinde şekillenir.

Gücü algılayabilmek için güç dağılımından daha önemlisi “çıkar dağılımı”na (“*distribution of interests*”) bakmak gerekir (Wendt, 1999: 104-109). Devletler tarihsel deneyimlerinin ve diğer aktörler hakkındaki kanılarının bir sonucu olarak diğer aktörleri ve onların izledikleri politikaları objektif bir biçimde algılamazlar. Sahip oldukları kimlikler ve çıkar tanımlamalarının bir sonucu olarak bazılarını tehdit olarak görürken bazılarını görmezler. Bu nedenle de güç arayışı realistlerin öngördüğü gibi kaçınılmaz olarak her zaman çatışmaya değil bazen işbirliğine de yol açabilir. Bu bağlamda konstrüktivizmin güç anlayışı neoliberallerin “isteklerin tatmini” olarak tanımladıkları güç anlayışı ile de benzerlikler göstermektedir.

Güce ilişkin farklı tanımlamaların temelinde onun zaman ve mekana göre değişen niteliği yatmaktadır. Örneğin, davranışsal güç, başka aktörlerin davranışlarında değişimi, kaynak gücü sahip olunan kaynakları, sistemik güç aktörlerin sahip olduklarından çok içinde bulunulan sistemi ve kurumsal yapıları vurgular. Zaman içerisinde hem aktörlere hem de sisteme ilişkin güç unsurları değişim geçirmektedir. Genel olarak askeri gücü ele alırsak, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından uluslararası hukuka dayalı BM sisteminde askeri gücün kullanılabilirliği göreceli olarak azalmış, bunun yerine ekonomik kapasite ve enformasyon öne çıkan güç unsurları olmuştur. Soğuk Savaş'ın galibinin de askeri güçle belirlenmemiş olması bu bakımdan önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilir. Dünya Savaşlarının ardından uluslararası sistem, işgal yoluyla toprak kazanımı ve askeri gücün gelişigüzel bir biçimde kullanılmasına karşı geliştirilen kurallar tarafından şekillendirilmiştir. Ancak bu, uluslararası politikayı bir güç mücadelesi arenası olmaktan çıkarmamış,

devletler sistemin yeni kuralları çerçevesinde yeni güç değerlendirmeleri yapmışlardır. Varılan sonuç, güç mücadelesi içerisinde genel olarak kullanılamaz hale gelen unsurlar yerine yeni unsurlar üzerinde yoğunlaşarak güç mücadelesine devam etmek olmuştur. Kullanılmayan güç faktörleri tamamen terkedilmemiş ancak arka plana itilmiştir.

Uluslararası Sistemin Dönüşümü ve Gücün Üçüncü Boyutu

Tüm zaman, mekan ve konular için geçerli bir evrensel güç tanımı yapma çabalarının başarısız olduğu söylenebilir. Bunun temel nedeni, sistemin, onun içerisindeki yapıların ve oyununun kuralları değiştikçe gücün anlamının da değişim geçirmesidir. Bu yüzden güç kavramının tanımlanmasına yönelik hemen hemen tüm çalışmalar eksiklikleriyle eleştirilmiştir. Zaman ve mekana göre değişkenlik, güç kavramının tanımına ilişkin temel zorluklardan biridir. Gücün evrimsel niteliği açısından yaklaşıldığında aktörlerin sahip oldukları ya da kontrol altında tuttıkları kaynakları güç haline getiren ya da gücün unsurları olmaktan çıkaran faktör oyunun kuralları yani sistemde yaygın olan uygulamalardır. Sistem içerisinde ortaya çıkan ortak kurallar, devletler arasındaki yaygın uygulamalar ve hatta dünya kamuoyunun sorunları algılama biçimleri oyunun kurallarını oluşturmaktadır. Oyunun kuralları, yani sistemin yapısı bazı aktörlere daha geniş bir hareket alanı ve avantajlı bir konum sunar ve diğerlerinin hareket alanını kısıtlarken, bazı güç unsurlarını da kullanılamaz hale getirebilir. Morgenthau'nun yapmış olduğu "kullanılabilir ve kullanılamaz güç" ayrımı da oyunun kuralları çerçevesinde değerlendirilmelidir. Örneğin nükleer gücü kullanılamaz kılan şey onun kendi niteliğinden çok sistemin yapısı, yani kamuoyunun bu tür kullanımlara karşı takındığı/takinabileceği tutumdur.

Gücün niteliği zaman içerisinde değişmektedir (Nye, 1990: 179-180). Örneğin tarih boyunca Sanayi Devrimine kadar ulusal gücün en belirleyici unsuru askeri güç olmuştur. Fransız İhtilali'ne kadar askeri gücün belirleyici unsuru askerlerin yetişmişlik düzeyi ve savaşkanlık kapasitesi idi. Bu dönemlerde iyi yetişmiş az sayıda askerden oluşan profesyonel ordular askeri gücün belkemiğini oluşturuyordu. Bu askerlerin savaşlarda kaybedilmesi sayılarının azlığı nedeniyle önemli sonuçlar doğurabilirdi. Fransız İhtilali'nin alevlendirdiği milliyetçilik duyguları temelinde Napolyon daha az yetişmiş ancak sayıca kalabalık ordular oluşturdu. Sayıca kalabalık olmaları askerlerin savaş alanlarında daha kolay feda edilebilmesi sonucunu doğurdu. Bu da çatışmalara daha kolay girebilen ve savaşkan bir ordu yarattı. Napolyon'un

orduları bütün Avrupa'yı kasıp kavururken artık askeri gücün temel ölçütü de asker sayısı olmuştu.

Sanayi Devrimi ile birlikte asker sayısının ve askeri yeteneklerin tek başına ulusal gücü tanımlamada yeterli olmadığı, endüstriyel üretim kapasitesinin ve yeni teknolojileri üretme ve onlara ayak uydurma kapasitesinin daha önemli hale geldiği görülmektedir. Endüstriyel üretim kapasitesi, aynı zamanda büyük ordulara sahip olunabilmesini ve kaybedilen araç ve teçhizatın kısa sürede tekrar üretim yoluyla yerine konulmasını sağlıyordu. Paul Kennedy (1991: 231-286 ve 351-390) üretim kapasitesine ilişkin ekonomik verileri karşılaştırarak Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının sonuçlarına ilişkin ipuçlarının buradan elde edilebileceğini göstermektedir. Bugün ise uluslararası iletişimin artışıyla birlikte bilgi çağı olarak nitelenen dönemde ulusal gücün asıl dayanağı olarak askeri ya da ekonomik kapasitelerden daha çok bilginin kontrolü ve kamuoyunu yönlendirme yeteneği gösterilebilir.

Soğuk Savaş boyunca ve daha öncesinde uluslararası politikada güç kavramı askeri ve siyasal otoriteyi ve onun sahip olduğu kaynakları çağırıştırıyordu. Askeri yetenekler veya güç dengelerinde merkezi ya da önemli sayılabilecek bir konumda olmak gücün temel ölçütüydü. Günümüz bilgi çağında ise en etkin güç kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği olarak görünmektedir. Nye (1990a) tarafından “yumuşak güç” olarak adlandırılan uygulamalar ön plana çıkarken askeri gücün kullanılabilirliğinin azaldığı görülmektedir. Bunun iki nedeni olabilir: (1) uluslararası örgütler, hukuk kuralları ve uluslararası politikada dünya kamuoyunun artan rolü nedeniyle askeri gücün istenen sonuçları elde etme konusunda giderek etkisizleşmesi ve (2) asimetrik yöntemlerin klasik orduların etkinliğini ve caydırıcılığını azaltması.

Ancak bu gelişmelerin etkilerini abartmamak gerekir. Çağımızda sert/kaba gücün (“*hard power*”) kullanımı giderek zorlaşsa ve yumuşak güç kullanımı daha mantıklı görünse de anarşik uluslararası ortamda kaba güçle özdeşleşen askeri yeteneklerin önemi ortadan kalkmamıştır. Nye (1990a: 156) yumuşak gücü tartışırken aslında askeri gücün hala önemli olduğunu ancak bu gücün sınırlarını anlamak ve yetersizliklerini tamamlamak için karşılıklı bağımlılığa dayalı ilişkileri dikkate alan alternatif stratejiler geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Waring Partridge, yumuşak gücü, sert gücün kullanımını destekleyen ve gerektiğinde onun kullanımına imkan yaratan bir güç türü olarak nitelemektedir (Bollier, 2003: 17). Askeri yetenekler gücün hala önemli bir parçasını oluştursa da bu yeteneklerin kullanım maliyetleri (sadece ekonomik anlamda değil) giderek artmaktadır.

Soğuk Savaş sonrasında gücün algılanış ve kullanımına ilişkin temel bazı değişiklikler yaşanmıştır. Devletler dışında güce sahip yeni ve hatta devletlerden daha güçlü (özellikle ekonomik anlamda) yeni aktörlerin ortaya çıkışı, devletler arasındaki mücadeleleri açıklamak için kullanılan güç kavramına yeni boyutlar eklemiştir. Askeri anlamda hiçbir yeteneği olmayan bu aktörler ve özellikle çok-uluslu şirketler devlet davranışlarını kolaylıkla etkileyebilmekte, hatta herhangi bir coğrafi kısıtlamaya tabi olmadıkları için daha geniş bir hareket serbestisine sahip olabilmektedir. Talepleri yerine getirilmediği takdirde bu yeni aktörler finansal kaynaklara gereksinim duyan ülkeleri terkederek buralarda ekonomik sıkıntılara neden olmakta, talepler yerine geldiğinde de bu ülkelerin ihtiyaç duyduğu ekonomik istikrar ve refahın yaratılabilmesi için gerekli kaynakları onlara sunabilmektedir. Küresel hareketlilik olanağına sahip olmaları bu yeni aktörlere ulus-devletler üzerinde yeni kontrol olanakları sunmaktadır. Dolayısıyla bu aktörlerin sahip olduğu finansal olanaklar üzerinde devletler arasında acımasız bir rekabetten söz edilebilir. Sonuç olarak küresel sermayeyi kendi ülkesine çekme konusunda rekabet eden ülkeler bu sermayeyi tatmin edecek politikalar uygulamak zorunda kalmaktadır (Guehenno, 1995: 10-13). Bu da aslında yeni aktörlerin değişen sistemik yapılar yoluyla devletler üzerinde uyguladığı yeni bir tür güçtür.

Soğuk Savaş sonrası dünyada gücün yeni uygulama biçimleri üçüncü boyutla ilgili (yapısal) olmakla birlikte iki genel kategoriye ayrılabilir. Aktöre iliştilmiş güç yöntemleri ile aktörlere doğrudan iliştililmemiş ve sistemik yapılardan kaynaklanan güç unsurları ve uygulamaları. Bu bağlamda yumuşak güç kullanımı aktöre iliştilirmiş ve aktöre ait bir kavram olarak değerlendirilebilir. Aktöre iliştilirmemiş güç uygulamaları ise kurumsallaşma yoluyla yürütülür. Yerleşik uygulama ve algılamalar bazı aktörleri diğerleri karşısında avantajlı ve güçlü kılar. Cox'a (1986: 219) göre kurumlar bu uygulama ve algılamaların somutlaşmış, istikrar kazanmış ve kabullenilmiş biçimleridir ve varolan kurumlar yerleşik güç ilişkilerini yansıtır. Kurumsal çerçeve ve yapısal ilişkiler yeni aktörler ortaya çıkarabileceği gibi güç dengelerini de değiştirebilir.

Son dönemde yeni aktörlerin ortaya çıkışının yanısıra sistem ve ilişkilerin yapısında da köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Arquilla ve Ronfeldt, reelpolitik anlayışı yansıtan realist yaklaşımın güce ilişkin tanımlarının bilgi devriminin bir sonucu olarak artık eksik hale geldiğini savunmaktadır. Aktörler serbestçe hareket eder, politikalarını yalnızca ulusal çıkar temelinde şekillendirir ve dilediklerinde zorlayıcı yöntemlere ve askeri güce başvurabilir, diplomasi kamuoyunun irdelemesinden uzak bir şekilde ve katı bir devlet kontrolü altında yürütülür ve uluslararası politikada ahlak anlayışı çok önemli değilken realist güç anlayışı geçerli olabilirdi. Ancak

günümüzde aktörlerin hareket alanları karmaşık ilişkiler ve karşılıklı bağımlılık tarafından sınırlandırılmakta, politika sürecine ulusal çıkarların/sorunların yanısıra küresel sorun ve kaygılar da eklenmektedir, askeri güç kullanımını giderek zorlaştırırken aktörler yumuşak güç yöntemlerine başvurmakta, sivil toplum ve kamuoyu dış politika kararlarını dikkatle izlemekte ve bunlara müdahale etmektedir (Arquilla/Ronfeldt, 1999: 30-31).

Böylesi değişken bir ortamda gücün tanımının hala aynı kalması düşünülemez. Özellikle küreselleşme ve bilgi teknolojilerinin giderek daha geniş insan kitlelerinin hizmetine girmesiyle birlikte uluslararası kamuoyu önemli bir güç unsuru haline gelmiştir. Dünya kamuoyunu yönlendirebilenler uluslararası alanda daha geniş bir hareket serbestisine sahip olurken aynı zamanda diğer aktörlerin davranışlarını da şekillendirme kapasitesi elde etmişlerdir. Hatta başka ülkelerin kamuoylarını kendi hükümetleri üzerinde bir baskı unsuru haline getirerek klasik güç tanımının dışında yeni güç uygulamaları da mümkün hale gelmiştir.

Sistemin yeni ilişki yapıları içerisinde bilginin kontrolü, başka aktörlerin davranışlarını etkileme konusunda yeni olanaklar sunmaktadır. Nye'nin (1990a: 164) deyişiyle "güç, sermaye zenginlerinden ("*capital-rich*") bilgi zenginlerine ("*information-rich*") geçmektedir." Gelecekte güç enstrümanları daha farklı biçimler alabilirler. Başkalarının davranış ve düşüncelerini etkileme yöntemlerine ilişkin bu farklı biçimler zamanın koşullarına göre belirlenir. Örneğin propagandanın bir güç unsuru haline gelişi özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin hazırladığı koşullar sayesinde gerçekleşmiştir. Medya ve kamuoyu baskısı temel aktör olan devletlerin politikalarına yön vermektedir. Önceleri medya, kamuoyunu etkileme amacıyla devlet tarafından kullanılan bir propaganda aracı iken, küresel medya ve iletişimin gelişimiyle birlikte devlet politikalarını şekillendiren bağımsız ve güçlü bir aktör haline gelmiştir. Bu yolla, devlet politikaları ile kamuoyu arasındaki tek yönlü ilişkiyi de çok yönlü hale getirerek kamuoyunu devlet davranışlarını yönlendirmek için bir araç olarak kullanmaya başlamıştır.

İletişim ve bilgi akışının hızlanmasıyla birlikte aktörlerin sistem içindeki konumlarını tanımlayan imajlar önem kazanmıştır. Uluslararası imaj kaygısı, dış politikayı şekillendiren önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Bu imajların şekillendiği temel platform, iletişimin yoğun bir şekilde gerçekleştiği internet ve özellikle televizyon kanalları tarafından temsil edilen medyadır. Bu durum bilgiye erişimi olan, bilgi akışını sağlayan ve kontrol edebilen kurumlara önemli güçler vermektedir. ABD eski dışişleri bakanlarından Madeleine Albright, "CNN Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin onaltıncı üyesidir" derken aslında medyanın da uluslararası politikada önemli bir güç unsuru olduğunu ifade etmektedir (Bollier, 2003: 6). Bazı durumlarda dış politikalar

askeri ve güvenlik kaygılarından daha fazla bu imaj kaygıları ve uluslararası kamuoyunun etkisiyle şekillenmektedir. Örneğin Kıbrıs sorununda taraflar zaman zaman sırf göstermelik de olsa çözüm arayışında olan taraf imajı yaratmak için girişimlerde bulunmakta ve hatta ödünler vermektedir. Bunun nedeni, devletlerin yetenek ve güçlerinin yani uluslararası politikadaki hareket alanlarının ulusal imajları yoluyla artması veya azalmasıdır. Ulusal imaj yalnızca prestijle ilişkili bir güç unsuru değildir ve aktörlere yeni yetenekler kazandırabilir veya bunları kaybettirebilir. Örneğin Sperling (2001), toplama kampları ve özellikle Auschwitz’le özdeşleşen Alman gücüne ilişkin imajların bugün Almanya’nın etkinliğini kısıtladığını ileri sürmektedir. Almanya korkusu, onun mutlaka sınırlandırılması, kontrol altında tutulması ve korkulması gereken bir güç olduğu imajından beslenmekte ve Almanya’nın yeteneklerini, etkinliğini ve gücünü günümüzde hala kısıtlamaktadır.

Nye’a (1990: 183) göre günümüz bilgi temelli ekonomilerinde ve karşılıklı bağımlılığa dayalı sistemde güç, daha zor el değiştirebilir, daha az somut, daha az şiddet ve zorlamaya dayalı (“*less transferable, less tangible, less coercive*”) niteliktedir. Uluslararası politikada sert/kaba ve yumuşak güç ayrımı yapan Nye’a (1990a: 166, 168) göre somut kaynakların kontrolü yoluyla elde edilen kaba güç, başkalarının davranışlarını şekillendirmeye yarar. Yumuşak gücün işlevi ise başkalarının davranışlarından daha önce isteklerini şekillendirme yeteneğidir. Bu da gücün ikinci ve üçüncü boyutları olan gündemin kontrol edilmesi, ilişkilerin yapılandırılması ve kurumsal çerçevenin belirlenmesi ile ilişkilidir. Başkalarının isteklerini şekillendirebilmek davranışlarını şekillendirmekten daha zor ancak daha etkili bir güç kullanımudur. Nye’a (1990: 181-182) göre yumuşak güç kullanımı, maddi kaynaklardan çok sahip olunan kültür veya ideolojinin çekiciliği ile mümkün olabilir.

Realist güç anlayışında zorlama yeteneği ön plana çıkarken yumuşak gücün kullanılabilmesi için gerekli unsur çekiciliktir. Örneğin Avrupa Birliği, hem ekonomik başarısından kaynaklanan çekiciliği hem de oluşturduğu kurallar ve prosedürler yoluyla özellikle aday ülkeler üzerinde askeri güçle başarılacak etkilere sahip olabilmektedir. Zaten askeri gücü olmayan Avrupa Birliği, yaratılan üyelik süreci (prosedürler, kriterler, raporlar ve diğer belgeler) yoluyla aday ülkelerin iç ve dış politikalarında köklü değişimler yaratmakta hatta bu ülkelerden tek taraflı ödünler talep edebilmektedir. Hiçbir şekilde zorlamaya dayanmayan bu güç uygulamasına Ole Waever (1995: 402), AB’nin “sessiz disiplin gücü” adını vermektedir.⁵

5 ABD ve Avrupa Birliği’nin farklı güç uygulamalarına ilişkin realist bir karşılaştırma için bkz. Kagan (2005).

Bu bağlamda uluslararası politikada gücün etkin kullanımı için diğer aktörlerin güce sahip olanın iradesine belli ölçüde rıza göstermesi gerekir. Realist güç anlayışında ise böyle bir gereklilik yoktur. Yumuşak güç kavramını savunanlara göre iç politikadaki gibi yaptırım gücü olan bir otoritenin yokluğu, yani anarşik ortam uluslararası politikada güç kavramının iç politikadan farklı algılanması gerektiğini gösterir. Çünkü ne uluslararası örgütler ne de uluslararası hukuk kuralları klasik güç tanımlarında yer alan yaptırım gücüne sahiptir. Buna göre eğer tüm aktörler egemen eşit devletler ise o zaman güç kullanımı belirli ölçüde karşı tarafların rızasını da sağlamayı gerektirir. Aksi takdirde güç kullanımının doğuracağı sonuçlar hem geçici ve kısa vadeli, hem de maliyeti yüksek olacaktır. Egemen-eşit devletlerin aralarındaki ilişkilerinde her türlü açık ve kaba güç kullanımı buna karşı direnişi, karşı koymayı ve başkaldırımı da beraberinde getirecektir.

Uluslararası politikada en etkin güç kullanımı, hem daha düşük maliyetli ve daha kalıcı sonuçlar doğurabilen hem de aynı zamanda meşruiyet ve rıza unsuru içeren yumuşak güç yöntemleri ile olmaktadır. Gücün etkin kullanımı ancak ona meşruiyet kaynakları yaratarak mümkün olabilir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki son gelişmelerle birlikte imajların önemli hale gelmesi, güç politikalarının belirli derecede bir meşruiyete dayandırılma zorunluluğunu doğurmuştur. Bu hem uluslararası politikanın doğası (anarşi) gereği hem de son yüzyılda yaygınlaşan ve güçlenen uluslararası örgütler, küresel medya ve uluslararası hukukun gereğidir. İzlenen her politika dünya kamuoyuna meşrulaştırıcı bir açıklama ile birlikte sunulmak zorundadır. Aksi takdirde istenen sonuçların elde edilmesi imkansızlaşabilir. ABD'nin Irak'ta karşı karşıya kaldığı durum da meşruiyetin ya da diğer aktörlerin rızası alınmadan girişilen politikaların büyük bir askeri güce rağmen istenen sonuçları doğurmadığını göstermektedir. Yumuşak güç kullanımı için gerekli olan çekicilik unsurunun yaratılması meşruiyet, inandırıcılık ve saygınlık yoluyla mümkündür. Bu imajların yaratılabilmesi için aktörler medya ve internet gibi bilgi kaynakları ve teknolojilerini kullanarak insanların algılamalarını şekillendirmektedir. Bu bağlamda da kamu diplomasisinin önemi giderek artmaktadır (Mor, 2006).

Tüm devletler uluslararası medya ve kamuoyunun panoptik gözetimi altındadır. Uluslararası hukuka ya da beklenen davranış kalıplarına ilişkin her türlü ihlal (özellikle insan hakları ihlalleri) cep telefonları ile bile kaydedilerek internet üzerinden tüm dünyaya iletilebilmekte ve ülkeler uluslararası platformlarda istemedikleri sonuçlarla karşılaşabilmektedir. Uydu teknolojisine sahip ülkeler tüm dünyayı her an yukarıdan gözetlemektedir. Uluslararası medyanın ve iletişim araçlarının erişemeyeceği bir köşe kalmamıştır ve devletler bu yeni teknolojilerle elde edilen denetleme süreçleri altında

davranışlarını şekillendirmektedir. Çekici imajların yaratılma ya da bu imajlara zarar verilme süreci bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla işlemektedir.

Yukarıdaki tartışmalar, yumuşak güç kullanımı ve uygulamaları için yalnızca aktörün sahip olduğu kapasitelerin yeterli olmadığını göstermektedir. Yapısal olarak uluslararası ortamın, kurumsal oluşumların, aktörler arasındaki ilişkilerin ve algılamaların yumuşak güç kullanımına olanak sunması gerekir. Yapısal koşullar sağlanmadığı sürece eldeki unsurların yumuşak güce dönüştürülmesi olanaksızdır. Örneğin Avrupa Birliği yarattığı kurumsal oluşumlar ve dış ilişkileri itibariyle yumuşak gücü uygulayabilecek bir konumdadır. Ancak bu konum aktörün kendisinin elde edebileceği bir konum olmaktan çok diğerlerinin onu algılamasıyla ilgilidir.

Sonuç

Gücün farklı boyutlarını ele alan tartışmalar onun karmaşık yapısını açıkça ortaya koymaktadır. Ulusal veya uluslararası, siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeleri değerlendirirken kilit rol oynayan bu kavramın tam olarak anlaşılması özel bir çaba gerektirmektedir. Böyle bir çaba gösterilmediğinde ve kavramın sahip olduğu derinlik gözardı edildiğinde sağlıklı olmayan sonuçlara varılabilir. Böylesi karmaşık bir kavram hakkında net ve kesin yargılara varmak bu makalenin amaç ve boyutlarını aşmaktadır. Belki de yapılması gereken şey, güç kavramının tam olarak anlaşılmasının ya da eksik anlaşılmasının yol açabileceği analitik sorunlara değinmek ve daha iyi anlaşılabilmesi için yapılabilecekleri özetlemektir.

Özellikle gücün üçüncü boyutunun tam olarak anlaşılmasının ve birinci boyuttan (aktörlerin birbirlerinin davranışlarını değiştirmesi) yola çıkarak üçüncü boyuttaki ilişkileri (algı ve tercihlerin yapısal olarak şekillendirilmesi) açıklamaya çalışmak basitleştirici ve indirgemeci komplo teorilerine davetiye çıkarmaktadır. Üçüncü boyuttaki güç ilişkileri açıkça görülmeyen, aslında kimsenin tam olarak kontrol edemediği yapısal ilişkilerdir. Aktörlerin bu süreçler üzerinde doğrudan kontrolleri olmadığı görülmektedir. Oysa indirgemeci yaklaşımlar bu tür ilişkileri, aktörlerin doğrudan kontrol edebildiği oluşumlar olarak yorumlar. Bu açıklamalar, gücün yapısal niteliğe sahip ve dışsal etkilerle de şekillendirilen sonuçlarını, belirli bir veya birkaç aktörün bilinçli politikalarının amaçlanmış sonuçları olarak sunar. Güç üzerindeki sistemik kısıtlamaları, diğer aktörlerin tepkilerini ve direniş faktörlerini gözardı ederek yapılan bu değerlendirmeler gücünün istediği herşeyi açıkça, ya da özellikle ve genellikle gizlice, ama mutlaka yapabileceği varsayımından yola çıkar.

Bu tür bir epistemolojide açıklamalar, ortaya çıkan sonuçla başlangıçtaki niyetlerin birebir aynı olduğunu varsaydığı için sonuçtan başlangıca giden bir mantıkla oluşturulur. Oysa güç uygulamalarında çoğu zaman niyetlerle sonuçlar tam olarak örtüşmez. Bunun temel nedeni uluslararası ortamın anarşik olması ve egemen aktörlerin bağımsız hareket etmeleridir. Çünkü anarşik ortamda istikrarlı, kurumsal, hiyerarşik ve mekanik ilişkiler yoktur. Egemenlik ilkesi gereği her devlet başına buyruktur. Hiçbir devletin başka bir devlete ne yapacağını söyleme hakkı bulunmaz. Bu nedenle de beklenmedik sonuçlar her zaman mümkündür. Bu bağlamda güç, yapısal faktörlerin yanısıra ikna, zorlama ve çekicilik yeteneklerinin bir bileşimi ile sonuç doğurduğu için önceden belirlenen hedeflerden sapmalar olur. Süper güçler de dahil olmak üzere bütün aktörler kontrol edemedikleri pek çok gelişme ve belirsizlikler karşısında politika üretmektedir.

Dolayısıyla gücün doğasını anlayabilmek için onun çok boyutlu niteliğini ve bu boyutların eş zamanlı olarak var olabileceğini dikkate almak gerekir. Güç bazen aktörlerin sahip oldukları kaynaklar, bazen de sistemin ve var olan ilişkilerin veya algılamaların onlara sağladığı avantajlar anlamına gelebilir. Uluslararası politikanın sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için hem aktörlerin sahip oldukları kaynakları hem de sistemin yapısı, yani oyunun kurallarını dikkate alan analizler yapmak gerekir. Bunun için de gücün üç boyutu, farklı bağlarla ("*scope, weight and domain*" ya da politika bağları çerçevesi) birlikte ele alınmalıdır. Buna karşın farklı bağlam ve boyutlarda yapılan değerlendirmeler de aslında gücün karmaşık yapısını anlama konusunda yeterli değildir. Güç unsurlarının geçişkenliğini ("*fungibility*") yani aktörlerin sorunlar arasında kurabilecekleri stratejik bağlantıları da dikkate almak gerekir.

Özetleyecek olursak, gücü, açıklama yeteneğine sahip analitik bir kavram haline getirebilmek için önce onun farklı boyutlarını ve farklı bağlardaki anlam ve etkilerini dikkate almamız gerekir. Çünkü farklı unsurları güce dönüştürebilmek için farklı politika bağlarında farklı stratejiler kullanılabilir. Örneğin askeri yetenekleri güce dönüştürebilmek için izlenecek stratejilerin savaş durumunda veya diplomatik sorunlar karşısında farklı olması beklenir. Konulara göre farklı bağlar değerlendirildikten sonra da farklı aktörlerin, avantaj sağlamak amacıyla bu farklı bağlam ve boyutlar arasında nasıl bağlantılar ("*spill-over effect*" ve "*linkage politics*") kurarak istenen sonuçları elde etmeye çalıştığını görmek gerekir.

Güç analizlerinde bu tür yöntemlerin izlenmemesi, bizi ya gücü yalnızca askeri ve ekonomik yeteneklerle ilişkilendiren ya da komplo teorileriyle ifade edilen basit fakat anlaşılması kolay analizlere götürür. Oysa uluslararası politikada güç unsurunun doğru anlaşılabilmesi için bu kavramın karmaşıklığını

gözardı etmeyen yaklaşımlar gerekir. Bu ise çalışmanın başında da ifade edilen teorik basitlik ve karmaşık gerçeklik arasındaki ikileme ilişkin bir sorundur.

Kaynakça

- ARQUILLA, John/RONFELDT, David (1999), *The Emergence of Noopolitik. Toward an American Information Society* (Santa Monica, CA: Rand Corporation).
- ART, Robert J. (2004), "The Fungibility of Force," ART, Robert J./WALTZ, Kenneth N. (eds.), *The Use of Force. Military Power and International Politics* (Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, 2004): 3-22.
- ASHLEY, Richard K. (1983), "The Eye of Power: The Politics of World Modeling," *International Organization*, 37/3: 495-535.
- ASHLEY, Richard K. (1984), "The Poverty of Neorealism," *International Organization*, 38/2: 225-286.
- BACHRACH, Peter/BARATZ, Morton (1962), "Two Faces of Power," *American Political Science Review*, 56/4: 947-952.
- BALDWIN, David (1979), "Power Analysis and World Politics: New Trends Versus Old Tendencies," *World Politics*, 31/2: 161-194.
- BALDWIN, David A. (1984), "Interdependence and Power: A Conceptual Analysis," *International Organization*, 34/4: 471-506.
- BALDWIN, David A. (1989), *Paradoxes of Power* (New York: Basil Blackwell).
- BALDWIN, David A. (2002), "Power and International Relations," CARLSNAES, Walter/RISSE, Thomas/SIMMONS Beth A. (eds.), *Handbook of International Relations* (London: Sage Publications): 177-191.
- BARBALET, J. M. (1985), "Power and Resistance," *The British Journal of Sociology*, 36/4: 531-548.
- BARBER, Benjamin R. (1996), *Jihad vs. McWorld. How Globalism and Tribalism are Reshaping the World*, (New York: Ballantine Books).
- BENTHAM, Jeremy (1995), *The Panopticon Writings*, Edited and Introduced by Miran BOZOVIC (London: Verso).
- BOLLIER, David (2003), *The Rise of Netpolitik. How the Internet is Changing International Politics and Diplomacy*, A Report of the Eleventh Annual Aspen Institute. Roundtable on Information Technology, (Washington D.C.: The Aspen Institute).
- CARR, Edward Hallett (2001), *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939. An Introduction to the Study of International Relations* (New York: Perennial).
- COX, Robert W. (1986), "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory," KEOHANE, Robert (ed.), *Neorealism and Its Critics* (New York: Columbia University Press): 204-254
- DAHL, Robert (1957), "The Concept of Power," *Behavioral Sciences*, vol. 2: 201-215.
- DER DERIAN, James (1990), "The (S)pace of International Relations: Simulation, Surveillance, and Speed," *International Studies Quarterly*, 34/3: 295-310.
- GUEHENNO, Jean-Marie (1995), *The End of the Nation-State*, (Minneapolis: University of Minnesota Press).
- HART, Jeffrey (1976), "Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations," *International Organization*, 30/2: 289-305.
- HOLSTI, K. J. (1964), "The Concept of Power in the Study of International Relations," *Background*, 7/4: 179-194.

- ISAAC, Jeffrey C. (1992), "Beyond the Three Faces of Power: A Realist Critique," WARTENBERG, Thomas E. (ed.), *Rethinking Power* (New York: State University of New York Press, 1992): 32-55.
- KAGAN, Robert (2005), *Cennet ve Güç. Yeni Dünya Düzeninde Amerika ve Avrupa*, (İstanbul: Koridor Yayıncılık).
- KENNEDY, Paul (1991), *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri. 1500'den 2000'e Ekonomik Değişme ve Askeri Çatışmalar* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları).
- KEOHANE, Robert (1984), *After Hegemony. Cooperation and Discord in the World Political Economy* (New Jersey: Princeton University Press).
- KEOHANE, Robert. O. (1986), "Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond," KEOHANE, Robert (ed.), *Neorealism and Its Critics* (New York: Columbia University Press): 158-203.
- KEOHANE, Robert/NYE, Joseph (2001), *Power and Interdependence* (New York: Longman).
- KRATOCHWIL, Friedrich (1984), "The Force of Prescriptions," *International Organization*, 38/4: 685-708.
- LUKES, Steven (1974), *Power: A Radical View* (London: MacMillan Press).
- MOR, Ben D. (2006), "Public Diplomacy in Grand Strategy," *Foreign Policy Analysis*, 2/2: 157-176.
- MORGENTHAU, Hans (1985), *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, Kenneth Thompson tarafından gözden geçirilmiş Altıncı Baskı (New York: McGraw Hill).
- NYE, Joseph (1990), "The Changing Nature of World Power," *Political Science Quarterly*, 105/2: 177-192.
- NYE, Joseph (1990a), "Soft Power," *Foreign Policy*, no. 80: 153-171.
- SPERLING, James (2001), "Neither Hegemony Nor Dominance: Reconsidering German Power in Post Cold-War Europe," *British Journal of Political Science*, 31/2: 389-425.
- WAEVER, Ole (1995), "Identity, Integration and Security: Solving the Sovereignty Puzzle in EU Studies," *Journal of International Affairs*, 48/2: 389-431.
- WALTZ, Kenneth N. (1967), "International Structure, National Force, and the Balance of World Power," *Journal of International Affairs*, 21/2: 215-231.
- WALTZ, Kenneth (1979), *Theory of International Relations* (New York: McGraw Hill).
- WALTZ, Kenneth (1990), "Realist Thought and Neorealist Theory," *Journal of International Affairs*, 44/1: 21-37.
- WARD, Michael D./HOUSE Lewis L. (1988), "A Theory of the Behavioral Power of Nations," *Journal of Conflict Resolution*, 32/1: 3-36.
- WENDT, Alexander (1999), *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press).